

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Ветеранхэм медальхэр аритыжьиэгъэх

Теклоньгъэр къызыдахыгъэр ильэс 65-рэ зэрэхъурэм ипэгъокъэ УФ-м и Президент цунашъокъэ Хэгъэгъу зэ-ошхом иветеранхэмрэ тылым щылагъэхэмрэ юбилейнэ медалу «65 лет Победы в Великой Отечественной войне 1941 — 1945гг» зыфилорэр афагъэшъошагъ. Адыгеим ис ветеранхэу къыхагъэщыгъэхэм ащыщхэм АР-м и Президенту Тхьаклушынэ Аслъан медальхэмрэ ар къызы-раратыгъэр къызыушыгъатыр тхылъхэмрэ тыгъуасэ аритыжьиэгъэх. Ащ фэгъэхъыгъэ мэфэкъи зэхэхъу Правительствэр зычлэт унэм щыкыуагъэм хэлэжъагъэх АР-м и Премьер-министрзу Къумпыл Мурат, ащ игъадзу Алексей Петрусенкер, АР-м и Президент ыкли министрэхэм я Кабинет я Администрации ипащзу Александр Пиценкер, Правительствэм хэтхэр.

Тхьаклушынэ Аслъан пстэумэ апэу ветеранхэм къафэгущуагъ, псауныгъэ пытэ ягъу джы-р бэрэ къытхэтхыгъу къафэлъагъ.

— Тьэргущо непэрэ мафэр къыжъудэгдошын амал зэрэтигъэм. Тинепэрэ мамыр щылакъэ пае псэемыблэжъу, шъуклуачлэ, шъуипсауныгъэ шъуашъхамысыжъу шъузэрэзэуагъэм, апае «тхьашъуегъэпсэу» къышъотлэ, шъхьащэ къышъуфэгъэшъы, — къыуагъ ащ.

УФ-м и Президент и Унашъокъэ юбилейнэ медалыр къафагъэшъошагъу нэгырэ 25-м мы мафэм къаритыжьиэгъ. Ахэм ащыщхэм Крымскэ, Украинскэ, Темыр-Кавказ ыкли Забайкальскэ фронтхэм ащызуагъу, Адыгеир, Пшызэ

шъолъыр шъхьафит зышъыжьиэгъэхэм ащыщзу, Японием щыклогъэ заом хэлэжъагъу Стлашъу Рэщыдэ, Румыниер, Венгриер, Чехословакиер шъхьафит зышъыжьиэгъэхэм ащыщзу, Москва къызыушъумагъэхэм ахэтгыгъу Шыкултыр Ибрахым, Закавказ фронтым щызуагъу Хъут Рэщыдэ, Белорус фронтым щызуагъу, Японием щыклогъэ заом хэлэжъагъу Хьакурынэ Налбий, Темыр-Кавказ фронтым щызуагъу Афзунэ Аскэрбий, нэмыкхэр.

Нэужым республикэм ипащэхэмрэ ветеранхэмрэ зэхэтху нэпэпль сурэт атырахыгъ, ветеранхэр ахьэклагъэх.

ХЪУТ Нэфсет.

Сурэтыр А.Гусевым къытырыхыгъ.

ПРЕЗИДЕНТЫМ ИЗЭЮКІЭГЪУХЭР

Тыгъуасэ, щылэ мазэм и 27-м, АР-м и Президенту Тхьаклушынэ Аслъан АР-м ипрофсоюзхэм я Федерацие итхьаматэу Устэ Руслъан зэюкІэгъу дырилагъ. Апэрапшэу блэкІыгъэ ильэсым Іофэу ашлагъэм республикэм ипащэ клэкІэу ащ щигъэгъозагъ. Адыгеир пштгэмэ, профсоюзхэм яобъединение адрэхэм анахь инэу зэрэщытыр, отраслэ зэфэшъхьафхэм ащызэхашагъэхэу организацион зэрэхэхэрр къыуагъ. БлэкІыгъэ ильэсым кризисым ыпкъ къыкІыкІэ Іофыгъохэр ягъ хъугъэхэу нэгырэ 200-м тхьаусыхэ тхылъхэр къарахьыллагъэх, Федерациеим июрист нэгырэ 400 фэдизым Іэпылэгъу афэхъугъ. Къаоллагъэхэм зэкІэми яупчІэхэм джэуапхэр аратыжьиэгъэх, амалэу щылакъэ аделлагъэх. Мыщ дэжъым ащ къышъыгъыгъэщыгъ социальнэ е нэмыкІ Іоф фэгъэгъэгъэ структурэу зэоллагъэхэм

зэкІэми къызырээзэхашыкІыгъэр, цыфхэм ягумэкІыгъохэм язэхэфын къызырэхэлэжъагъэхэр.

БлэкІыгъэ ильэсым лэжъапкІэм икбэтын зэхъокІыныгъэу фашыгъэхэм цыфхэм Іофыгъоу къафыхыгъэхэм нэужым ягугъу къышыгъ. Цыфхэр зэрэгугъагъэхэу Іофыр къызырэрэчІэмыкІыжьиэгъэр къыралотыкІэу тхьаусыхэ тхылъхэр бэу къафарагъэхых. Нахь чанэу Іоф зышлэхэрр къыхагъэщынхэм пае къыдыхалытагъэр (стимулирующая часть) Іофшлалэхэм япащэхэм зэрагъэцкІэрэ шыкІэр ары анахъу зымыгъэразэхэрр. Тхьаклушынэ Аслъан ащ фэдэ Іофыгъо щылэ зэрэхъугъэм къыдыригъэштагъ, арэуцгъу пащэхэр «мыгъо-щэнхэм» фэшІ, шыкІэ гъэнэфагъэ къыфэгугупшысыгъэн зэрэфаер къыхыгъэщыгъ.

Республикэ хэбзэ органхэм профсоюзхэм нахь апэблагъэу Іоф адашІэным, Іэпылэгъу аратыным фэгъэхыгъэ унашъо АР-м и Президент ышыгъагъ. Районхэмрэ къалэхэмрэ ар зэрашамыгъэцкІэрр профсоюзхэм япащэ къыуагъ. Организацие 53-у «профсоюзхэр» зэхашэн фаеу зэрэщытым фэгъэхыгъэ тхылъ зыфарагъэхыгъэхэм зыгъэрэ-зэнхэ джэуапхэр къатыжьиэгъэхэп. КъаигъагъэкІэ ар ябгъэшІэн узэрэфимытыр, ау администрациеи хэм япащэхэм пшъэрлыгъу мы лъэныкъомкІэ афэгъэу-цухэрр гъэнэфагъэхэу ащ къышъыгъэ-гъэщыхэмэ, ахэм Іофхэр нахь къызыр-зэтырагъэуцощтыр Президентым къыуагъ.

Іофыгъохэм язэшІохынкІэ хэкІыпІэу алъэгъухэрр къызышыралотыкІырэ тхылъхэмрэ цыфхэм къарагъэхыгъэхэмрэ Устэ Руслъан республикэм ипащэ къыритыгъэх.

(Тикорр.).

АДЫГЭ РЕСПУБЛИКЭМ И КЪЭРАЛЫГЪО СОВЕТ — ХАСЭМ

Ильэсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фыригъу Адыгэ Республикэм псауныгъэм икбэушъу-мэнкІэ исистемэ зэрэщылажъэрр фэшІ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытху тхылъ фагъэшъо-шагъ Шэргэнэ Щарызэт Исхьакъ ыпхъум, псауныгъэм икбэушъу-мэнкІэ муниципальнэ учреждениеу «Къалэу Мые-къуапэ дэт пшъэрыхьапІэу са-быйхэм апае шэхэкІхэр зыша-гъэхъазырыхэрр» зыфилорэм имедицинэ сестра шъхьалэ.

КЪЭРАЛЫГЪО ПРОГРАММЭР АДЫГЕИМ ЫГЪЭЦЭКИАГЪ

Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет изэхэсыгъоу бэмышлэу шылагъэм макъумэщ хъызмэтымкIэ министрэу Юрий Петровым къыщилуагъ агропромышленнэ комплексым хэхьоныгъэ егъэшлыгъэным фэлэжэрэ Къэралыгъо программэм къыдилыгъэрэ пшгъэралхэр зэкIэ Адыгеим зэригъэцэклагъэхэр.

Министрэм къызэрилуагъэмкIэ, икIыгъэ илътэсым коцэу республикэм къыщахыжыгъэр ащ ыпэрэ илътэсым Iуахыжыгъэм фэдиз. Былымхуным ипродукции ехыллагъэу къэпIон хумэ, лыр процент 17,8-кIэ, шэр — 0,9-кIэ, кIэнкIэр процент 16,6-кIэ нахыб.

Макъумэщ хъызмэтым зэкIэмкIи сомэ миллиарди 9,9-рэ зыосэ продукция къыщахыжыгъэ. Производствэм зэрэхахьорэр Урысыем игурыт пчгъэгъэхэм афэдиз. 2008-рэ илътэсым елгытыгъэмэ, проценти 6,7-кIэ нахыб.

КЪУАДЖЭМ ТЕХНИКЭР IЭКИАГЪЭХЪАЩ

Къалэу Мыекъуапэ компаниеу «РостовАгролизинг» зыфиIорэм шэпIэ-къэгъэлъэгъопIэ площадкэ бэмышлэу къыщызэлуихыгъ. Компанием икоммерческэ директорэу Г.С. Кудрявцевам къызэрилуагъэмкIэ, площадкэу къызэлуахыгъэм къуаджэм анахь ищыкIэгъэ техникэ зэфэшхьафхэр щашэщтых. Лъэлоу яIэр зэралэклагъэхьагъэм лыпытэу зэзэгъыныгъэ агъэхьазырышгъ, мэфичым къыклоцI площадкэм техникэр къырагъэуалIэ.

Механизаторхэу техникакIэм Iоф езыгъэ-шIэщтхэр компанием къызэлуихырэ курсхэм ащырагъэджэщтых, хъызмэтшIапIэхэу тракторхэр, комбайнхэр ыкIи фэшхьаф техникэ зыщэфыгъэхэм пIэлъэ гъэнэфагъэм къыклоцI мыщ иIофышIэхэм анаIэ атырагъэтышт. Ащ дакIоу техникэр зыщэфыхэрэм ящыкIэгъэщт запчастьхэр алэклагъэхьащтых ыкIи техническэ обслуживаниер афызэхашэщт.

ДжырэкIэ компанием площадкэм щашэщтыр комбайнэу «Енисей» зыфиIорэм фэдэхэр ары. Ау тапэкIэ фэшхьаф комбайнхэр ыкIи техникэр банк схемэхэм атэтэу пIэлъабэ зыкъудыирэ кредитхэу «Сбербанкым» ыкIи «Россельхозбанком» къаритыхэрэмкIэ къащэфынхэ алъэкIышт. Джащ фэдэу федеральнэ лизингым къыхиубытэу былымхуным фэшI агъэфедэщт оборудованиери компанием къуаджэм илэжыахэм алэклигъэхьан ылъэкIышт.

Ростов хэкум ит компаниеу зигугъу къэтшIырэм шэпIэ базищ чIыпIэ зэфэшхьафхэм къащызэлуихыгъ. Ахэм анахь иныр къалэу Батайск дэтэу техникэ зэфэшхьафэу 1200-рэ фэдиз зыщашэрэр ары. Джы мары а компаниер Адыгеими къылыгъэсыгъ.

ЛIЭХЪУСЭЖЪ Хьаджэртбый.

2009-рэ илътэсым Адыгеим лы тонн мин 39-рэ къыщахыжыгъ, ащ щыщэу тонн мин 28-р чэтIылы. Джы-дэдэм Белгород хэкум ыуж Адыгеим чэтIылымкIэ ятIонэрэ чIыпIэр Урысыем шеубыты.

— Урысые Федерацием и Правительствэ и Тхьаматэу Владимир Путиным регионхэм пшгъэралъ къафишлыгъ чэтIылыр нахыбэу къахыжыныу ыкIи ащ ишлуагъэкIэ лэу хэгъэгум къырашэрэр нахь макIэ шлыгъэнэу. Чэтхуныр былымхуным изы Iахъэу хэхьоныгъэ зышIырэмэ ащыщ ыкIи республикэм чэтIлэу къыщахыжыгъэр нахыбэ шлыгъэным ыналэ тыригъэ-тышт, — къылуагъ АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат. — А лъэныком зедгъэушъомбгъуным ыкIи хэхьоныгъэ едгъэшлыным апае Урысые Федерацием и Къэралыгъо программэ ишIогъэшхо къэкIошт.

ИкIыгъэ илътэсым иаужырэ мэзитIу республикэм былымшгъхэ 1323-рэ къырашагъ. Ахэм яхъун тегъэпсыхьагъэу Адыгеим фермэхэр шашIыгътых.

Республикэм лэу къыщахыжырэм ыуасэ нахь къегъэлъыхыгъэнымкIэ ишлуагъэ къэкIошт продукция ежъ бысымым IуигъэкIынэу амал иIэ зыхьукIэ. Былымхэр ащэфэу зэрашэжырэм изэраркIэ уасэр лъапIэу къэнэжы. Ащ къыхэкIэу республикэм былым укIыпIэу итхэм ежъ ятучанхэр къызэлуахынхэу, уасэхэм ахэмыгъэхьагъэу лыр IуагъэкIынэу амал яIэ ашIышт.

Шэр зытырэ предпринимательхэм IэпыIэгъу афэхьугъэным пае ахэм охътэ гъэнэфагъэхэр къыхэхыгъэхэу субсидиехэр республикэм ариты-щтых.

АР-м и Президент ипресс-къулыкъу

КЪЭБАРЫКIЭХЭР

ЯIОФШIАГЪЭ ЗЭФАХЪЫСЫЖЫГЪ

Суд приставхэм я Федеральнэ къулыкъу и ГъэIорышIапIэу Адыгэ Республикэм щыIэм икIыгъэ илътэсым Iофэу ышIагъэр джырэблагъэ зэфихысыжыгъ ыкIи 2010-рэ илътэсым ипшгъэралхэм атегушылагъ.

2009-рэ илътэсым суд пристав-гъэцэклахэм я Межрайон отдел гъэцэклэн Iоф 6139-рэ къылуагъ. Ахэм сомэ миллион 919-рэ атефэ. Iоф 4792-р гъэцэклагъэ хьугъэ. Суд пристав-гъэцэклахэм сомэ миллион 103-м ехъу къаугъоигъ. Ащ щыщэу сомэ миллион 50-м ехъу федеральнэ ыкIи республикэ бюджетхэм афатIунышгъ.

Аухыгъэ Iоф 4792-м щыщэу 3170-р дэгъоу гъэцэклагъэ хьугъэ. Зэшлуахыгъэ Iофым ар ипроцент 66-рэ.

2009-рэ илътэсым къыклоцI суд приставхэм я Межрайон суд ышIыгъэу унашор зэрамыгъэцэклагъэм пае зы уголовнэ Iоф къызэлуихыгъ. ИкIыгъэ илътэсым шапхэхэр зыгукуагъэхэм административнэ Iоф 2002-рэ къафызэлуахыгъ. 2008-рэ илътэсым а пчгъагъэр 175-рэ хьуцтыгъ.

Суд приставхэм я Межрайон отдел иIофшIэн икыу фэди-зэу тэрэзэу зэшлуихынымкIэ зышлуагъэ къаIорэмэ ащыщ федеральнэ, республикэ ыкIи муниципальнэ хэбзэ ыкIи правэухьумэкIо органхэм гъусэныгъэ адыриIэу Iоф зэри-шIэрэр.

2010-рэ илътэсым Межрайон отделым анахь мэхьанэ ритэу зыдэлэжэщтхэр къыгъэнэфагъэх. Ахэм ащыщых социальнэ мэхьанэ зылэ Iофхэр, гушыIэм пае, лэжыапIэмкIэ чIыфэ зытелъхэм Iоф адэшIэгъэныр. ЦIыфхэу ятIонэрэу суд приставхэм закыфэзгъэзагъэхэм яIофхэр нахь псынклэу зэшIохыгъэхэр. АР-м и СМИ-хэми нахь дэгъоу Iоф адашIэщт. ГъэIорышIапIэм иструктурэхэм яIофшIакIэ цIыфхэм алтыгъэлэсыгъэнымкIэ ащ мэхьанэ иI. Чыфэ зытелъхэм игъом къатыжынынымкIэ амал зэфэшхьафхэр гъэIорышIапIэм тапэкIи ыгъэфедэщтых.

САХЫД, ТЫПФЭГУШО!

Къуаджэу Гъобэкъуае щыщхэу Мыекъуапэ щыпсэухэрэр гуфэбагъэ хэлъэу Къатбамбэт Сахыдэ Пщымафэ ыкIом фэгъушIох игъаиIэ илътэс 70-рэ зэрэхьугъэм фэшI.

Сахыдэ щылэ мазэм и 30-м къэхьугъ. Къоджэ еджанIэр тыжыын бгъэхэлъкIэ, Кубанскэ макъумэщ институтыр диплом илътэжыкIэ къыухыгъэх. Къоджэ колхозым илътэс тIокIым ехьурэ механикэу, инженер шхьаIэу, парткомым инацэу щылэжыагъ. Илътэсблэ къоджэ администрацием инацэагъ. Сахыдэ яти, яни, янэишхэри кIэлэгъэдэжэ цIэрылуагъэх, ежыыми игъэшIэ гъогу щытхэу хэлъэу къыкIугъ, унагъо ышIагъ, сабийхэр ыпIугъэх. ИIофшIэн ыгу етыгъэу зэригъэцэклащтыгъэм пае орденэу «Знак Почета», медалэу «Дзэм икIулыкъушI», зэфэшхьаф щытхэу тхылъхэр къылэжыгъэх. Джы къызнысыгъэми къуаджэм ищыIэклэ-псэукIэ чанэу хэлэжэ.

Сахыд, псауныгъэ пытэ уилэу, уилъфыгъэмэ ягушIуагъо ухэмыкIэу, бгъаиIэ ухьунэу уикъоджэгухэри, уиныбджэгухэри къыпфэлъах.

ТЕМЫР КАВКАЗЫМ ИТАРИХЪ АШIЭЩ

ШIушIэ общественнэ фондэу ООО-у «Этнодеревня» ыкIи «Диалог культур — единый мир» зыфиIохэрэр кIэшаIо зыфэхьугъэхэ проектэу «Этномир» зыфиIорэм илътэIохэр щылэ мазэм и 26-м Мыекъуапэ щылагъэх. ХьакIэхэм АР-м культурэмкIэ и Министерствэ иIофышIэхэм, шIэныгъэлэжхэм залуагъэклагъ, ягухэлъхэр къалотагъ.

Калужскэ хэкум, къалэу Москва километрэ 90-кIэ пэчыжэу «Этномир» ышIэу культурнэ-егъэдэжIэ гупчэ шагъэпсы. Гектар 83-рэ зинэгъэ чIыпIэм лъэпкъ шагу 52-рэ дашыхьанэу рахухьагъ. Дунаим щыпсэурэ лъэпкъ зэфэшхьафхэм яунэхэр мы чIыпIэм гъунэгъу щызэфэхьуцтых. Мыщ Темыр Кавказыри ахэхьащт. БлэкIыгъэ илътэсым ащ игъэпсын фежыагъэх.

Проектэу «Этнодвор» зыфиIорэр зигукъэкIэу Сергей Рустамовым Темыр Кавказым илътэпкъ шагухэм ахэтэу адыгэхэм яери зэрэшапIыщтыр къызэрэуэгъонгъэхэм къариуагъ. Лъэпкъым итариыхэ, икультурэ, шэн-зэхэтыкIэу илэхэр къыгъэлъагъоу анахьэу къыхэбгъэ-щышъуцтхэр IэубытыпIэ ашынымкIэ IэпыIэгъу къафэхьунхэу Адыгеим зыкыфагъэзагъ. ШIэныгъэлэжхэм, тарихным, лъэпкъым икультурэ апылэхэм гупшысэу ялэхэмкIэ къадэгощэнхэу къыкIэлъэлугъ.

ЗэхэщакIохэм пшгъэралъэу зыфагъэуцужы зы чIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъхэр зэрыгушхохэрэ кIэнхэр къаугъоинхэу, ахэр къаухьумэнхэу, лъэпкъхэм азыфагу ренэу мамырныгъэ илтынэу.

Джырэ уахьтэм лъэпкъ шагуиц ашIыгъах. Ахэр Урысыем и Темыр, Сыбыр ыкIи КъокIыпIэ Чыжъэм афэгъэхьагъэх. Джащ фэдэу кочырэ лъэпкъхэм якультурэ нэлуасэ уфэзышIырэ юрточнэ лагеры зыкылуахыгъах. Гупчэм шэпIэ-къэгъэлъэгъопIэ комплексэу «Мамырыныгъэм иурам» зыфиIорэр, культурнэ-егъэдэжэн ыкIи инновациехэмкIэ гупчэхэр шагъэпсыщтых. Шхьадж икультурэ ехыллэгъэ къэбархэр къызыщаIотэщт зекIохэр, лъэпкъ шхыныгъэхэр зышаупщырыхьащт шхапIэхэр, хьакIэщ комплексыр шашIыщтых.

ДАУТЭ Анжел.

ЗЭХЪОКIЫНЫГЪЭХЭР ФЭХЪУГЪЭХ

Мыкоммерческэ организациехэм афэгъэхьыгъэ Федеральнэ законым зэхъокIыныгъэу фашIыгъэхэм илътэсу къыхагъэм ищылэ мазэ и 1-м къыщыублагъэу кIуачIэ яIэ хьугъэ. Ахэм къызэрдалыгъэрэмкIэ, Iэклиб къэралыгъо щыпсэурэ цIыф, организацие е гражданствэ зымыIэ цIыф зымыучредителэу, илътэсым къыклоцI Iэклибым къыкIыгъэ мылтыку къызылэIэмыхьагъэу, сомэ миллионищ нахыбэ ахьщэ е мылтыку къызыфэмыкIогъэ мыкоммерческэ организациехэм илътэс къэс, мэлылъфэгъум и 15-р къэмысызэ, ахэр къэзыушыхьатырэ тхылъхэр ыкIи иIофшIэн зэрэлъыгъэкIуатэрэм фэгъэхьыгъэ информацииер УФ-м юстициемкIэ и Министерствэ АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ къыIэ-клигъэхьан фае. Мы шапхэхэр зынэмысыхэрэ, къахимыубытэрэ, мыкоммерческэ организациехэми Iофэу ашIэрэм, япащэхэм, организацием ахьщэ е нэмыкI мылтыку къыIэклэхьагъэр зыфэ-дизым, зыдигъэкIуагъэм афэгъэхьыгъэ тхылъхэр ГъэIорышIапIэм къыфагъэхьынхэ фаеу щыт. Мыхэми илътэс къэс, мэлылъфэгъум и 15-р къэмысызэ, ар агъэцэклэн фае.

Мы мафэхэм ГъэIорышIапIэм Федеральнэ законом зэхъокIыныгъэу фэхьугъэхэм шэпхьакIэу къагъэуцухэрэр организациехэм алыгъэлэсынхэм пылэ, тхылъхэр зэрэгъэпсыгъэщтым иобразецхэр егъэхьазырых. Мыкоммерческэ организациехэм ахэр мы адресымкIэ зэрагъэгъотынхэ алъэкIышт: АР-р, къ. Мыекъуапэ, урамэу Хьахьуратэм ышIэ зыхьырэр, 199-рэ, я 2-рэ этаж, кабинетхэр: 206-рэ, 207-рэ. Ащ имызакъоу, муниципальнэ образованийхэм зашызытхыгъэ мыкоммерческэ организациехэм семинар-зэхэсыгъохэр зэращызэхашэщтымкIэ ахэм япащэхэм зэдэгущыIэгъухэр адашIых. УпчIэ зылэр мы телефонхэмкIэ къытеонхэ алъэкIышт: 57-06-13, 57-12-58.

УФ-м юстициемкIэ и Министерствэ АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ мыкоммерческэ организациехэм яIофыгъохэмкIэ иотдел

ЦЫХЪЭШIЭГЪУ ТЕЛЕФОН

Суд приставхэм я Къэралыгъо къулыкъу и ГъэIорышIапIэу Адыгэ Республикэм щыIэм анахь ыналэ зытыригъэтырэмэ ащыщ иIофышIэхэр къолъхьэлъыхыным (коррупцием) хэшагъэ мыхьунхэр.

Ащ пае къулыкъушIэу къаштэхэрэр лъэныкы псэумкIи ауплъэкIуэх. ГушыIэм пае, 2009-рэ илътэсым мы ГъэIорышIапIэм къылухьэмэ зышIоигъо нэбгырэ 211-рэ ауплъэкIугъ. Ахэм ащыщэу нэбгыри-хыр пштэ мыхьунэу хахыгъ. Сыда пIомэ судым зылэф Iуагъэхэр тапэкIэ изекIокIагъэмкIэ къэралыгъо гражданскэ къулыкъум пштэ мыхьунхэу рахухьагъ.

Суд приставхэр хэбзэнчъэу зекIуагъэхэмэ, псынклэу макъэ къэжыугъэлун шгултэкIыщт кадрэхэмкIэ ыкIи щынэгъончъэнымкIэ ГъэIорышIапIэм иотдел къыщызэлуахыгъэ телефоннымкIэ. Ащ мазэм иятIонэрэ ыкIи ияплIэнэрэ бэрэскэшхохэм сыхьатыр 10-м къыщегъэжыагъэу 12-м нэс Iоф ешIэ. Телефоным иномерыр 8 (8772) 52-10-15. Ащ нэмыкIэу мафэ къэс Iоф зышIэрэ цыхьэшIэгъу телефонэу N 8 (8772) 57-14-52-мкIэ шгукъытеон шгултэкIыщт.

Суд приставхэм я Федеральнэ къулыкъу и ГъэIорышIапIэу АР-м щыIэм ипресс-къулыкъу

МВД-м КЪЕТЫ

Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кIоцI IофхэмкIэ и Министерствэ къызэритырэмкIэ, щылэ мазэм и 18-м къыщегъэжыагъэу и 24-м нэс республикэм бздэжшIэгъыи 161-рэ шызэрэхьагъ. Ахэр хьункIэн бздэжшIагъэу 10, тыгъон бздэжшIагъэу 36-рэ, экономикэм ылэныкыкIэ законыр гъогогъу 11-рэ аукъуагъ. БлэкIыгъэ тхьамафэм Адыгеим илътэIохэм хьугъэ-шIэгъы 9 кватехьухьагъ. ГухэкI нахь мышIэми, ахэм нэбгыри 2 ахэIодагъ, нэбгыри 10-мэ шгобжхэр атешагъэхэ хьугъэ. Ешъуагъэу рулым кIэрысхэу водитель 40 къаубытыгъ.

Щылэ мазэм и 19-м Мыекъопэ УВД-м иIофышIэхэм илътэс 35-рэ зыныбжэ бзылфыхьэм за-

къыфигъэзагъ. Ащ къызэрилуагъэмкIэ, тикъэлэ шхьаIэ итучан горэм Iугъу бздэжашIэр къытебани, ылыгъыгъэ Iальмэкьыр, ащ дэлыгъэхэу сомэ мин 17-р, сотовэ телефоныр ыкIи документхэр шIуиштэхэи зигъэбылгыжыгъ. Уголовнэ Iоф къызэлуахыгъ, джырэ лъэхьан бздэжашIэм икыэ-убытын милицием икыулыкъушIэхэр ыуж итых.

Щылэ мазэм и 21-м правэухьумэкIо органхэм Мыекъуапэ щыпсэурэ нэбгыритIу ыкIи къуаджэу Фэдз щыщ кIэлэ ныбжыкIэр къаубытыгъэх. ЗэрагъэунафэгъэмкIэ, 2009-рэ илътэсым итыгъэгъазэ мы нэбгырищым хьункIэн бздэжшIагъэ зэрэхьагъ. Илътэс 40 зыныбжэ хулыфыхьэр кIуачIэкIэ агъэщынэзэ, ащ ылыгъыгъэ сотовэ телефонэу «Нокиа» зыфиIорэр тырахыгъ. Джы мыхэм уголовнэ пшгъэдэклижэ арагъэхьышт.

Тизэдэгущылагъухэр

Тафэжъугъэсакъ, къэтэжъугъэухъумэх саугъэтхэр

Адыгэ чынальэр сыдырэ лъэхъани дэхэ дэд, джащ фэдэуи тарихъ, культурэ клэнхэмкIи лъэшэу бай, ахэр къэгъэнэжыгъэнхэм, цыфхэм ягъэшэгъэнхэм апае тиреспубликэ инспекцие хэушъхъафыкIыгъэ шылагъ. Тарихъыр културэмрэ ясаугъэтхэр къэухъумэгъэнхэмкIи инспекциер нахъыпэкIэ Адыгэ Республикэм културэмкIэ и Министерствэ епхыгъэу юф ышлэгъыгъ.

2007-рэ илээсым тыгъэгъэзэ мазэм и 25-м зигугъу къэтшырэ къулыкъум ыцIэ Адыгэ Республикэм и Президентэу ТхьакIушынэ Аслъан и УнашъокIэ зэблахъугъагъэ, зытет шъыпкъэр къэплонэу хъумэ, къулыкъоу шылагъэр зэбгырагъэкIыжыи, клэу зэхашагъ, ащ Адыгэ Республикэм и тарихъ, културэ клэнхэр къэухъумагъэнхэмкIэ, гъэфедэгъэнхэмкIэ и УправлениекIэ еджагъэх. Ащ пацэ фашыгъагъ Адыгэ къэралыгъо университетым и тарихъ факультет къэзыухыгъэ Цыпынэ Рустем. Управлением и юфышлэхэм япшэрылхэр зыфэдэхэм, инспекциеу шылагъэмрэ непэрэ управлениемрэ зэрээтэкIыхэрэм Рустем къатедгъэгущылагъ. УпчIэу еттыгъэхэм тызгъэрээзгъэ джэуапхэр къаритыжыгъэх.

— Рустем, университетыр къызыоухым ыуж мы Управлениер ара юфшIэныр зыщегъэжыгъагъэр?

— Хъау, сэ Фэдз сыкъышхыгъ, гурыт еджаплэр къышсыухыгъ. АКЪУ-м и тарихъ факультет сыщеджагъ. Дипломыр къызысатыжыым ыуж илээситIо Адыгэ институтэу гуманитар ушэтынхэм апылхэм юф шысшлагъ, ащ ыуж Инспекцием сылхыгъагъ. Ащ ипэшэгъэ Къэндур Исмахилэ сыригъэблагъи игуадзэу юф сшлагъэ, сыгу лъэшэу рихыгъ юфыгъоу тызпылбыр.

Еж Исмахилэ пенсием зэкIом ащ ычIыплэ сырагъэхъагъ. Ныбджэгъу нахъыжыым бэ сигъэшлагъэр, сызфигъэсагъэр, ащкIэ лъэшэу сыфэраз.

— Шъуикъулыкъу зэрээхашъушэрэм, шъуи юфшIэн клэу къы хъагъэхэм уакъытегушылагъэмэ дэгъугъэ.

— Ти юфшIапIэ ыцIэ зэблахъуи, ар Управлениеу загъэпсым ащ фэди-зэу зэхъокIыныгъэшхо тфэхъугъэп. Тиколлектив къэралыгъо къулыкъушIэу нэбгырэ 12 Iутыгъэти, ахэр къэдгъэнэжыгъэх, ахэм анэмькIэу сек-

ретарь, водитель тиIэх. Управлением занкIэу АР-м и Правительствэ епхыгъэу юф ешIэ, чIыплэ зыгъэIорышIэжыным ехыылэгъэ я 131-рэ Законыр ары ти юфшIэн лъапсэу иIэр. Темэхэу зэхыыллагъэхэм ялгытыгъэу объектхэр IахыплIэу зтеуыгъэх: тарихъыр — ащ хэхъэх Хэгъэгу зэошхор, граждан заор; монументальнэ искусствоэр (цыф цIэры-Iохэм афагъэуцугъэ монументальнэ скульптурэхэр; архитектурэр, къэлэгъэпсыныр (градоостроительствэр); археологиер (лгы-хъоныр, чIым етIэныр). Тиуправление отделитIу

иI: правовой, кадровэ, финанс-экономическэ отделыр, ятIонэрэр учетымрэ саугъэтхэм якъэухъумэнрэ апылгъэ отделыр. Апэрэ отделым нэбгыриплI шэлажъэ: экономистхэр, юристыр, кадрэхэмкIэ юфышIэр; ятIонэрэ отделым — искусствоведы, тарихълэжыыр, архитекторыр, археологхэр (зызблахъуз).

— Рустем, мы ауужыр илээситIум шъунаIэ нахъ зытежыгъэтыгъэ юфхэр сыд фэдэхэ?

— Мы ауужырэ уахътэм нахъ тызпылбыгъэр правовой базэр, ти юфшIапIэ ехыыллагъэу АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм ыухэсыгъэр ары. Хабзэ зэрэхъугъэу, нахъ игъоу тIыгъэ-тэрэ юфгъахъагъэр Къэралыгъо Советым — Хасэм фэтэгъэхыгъэх, ахэм депутатхэр ахэплэхъэш, зэхыхыгъ, агъэтэрэзыжыгъэх, етIанэ хъабыр зыхъукIэ аштэх. Мы ауужырэ илээситIум документ зэфэшхъафэу (приказхэр, саугъэтхэм яспис-кэхэр, нэмькIхэр) пстэ-умкIи 15 фэдиз аштагъ.

Республикэ целевой программэм паекIэ амыгъэкощыр (недвижимые) объектхэу културэ мэхъанэ зилэхэм яинвентаризацие зэхэгъэуцуи, Къэралыгъо Советым — Хасэм IэкIэгъэхъагъэти, ар 2008-рэ илээсым шэкIогъум и 21-м ыштэгъагъ. А документым мэхъанэшхо илагъ тэркIэ, сыда пIомэ 2006-рэ илээсым инспекциеу тIагъэм ащ фэдэ программэ зэхигъэуцогъагъ, ау

юфшIапIэр зэрээфа-шIыжыгъагъэм къы-хэкIэу программэм юф ышIэнэу хъугъагъэп.

Археологием исаугъэтхэр зыдэщытхэр, ахэм языхт кыхэгъэщыгъэнхэм мэхъанэшхо яI ахэр туристхэм ягъэлэгъугъэнхэм фэшI. Гъогум пэблагъэхэм автобусхэр якIолIэгъыгъэх. Объектхэм япаспортхэр экземпляр 4-у тэгъэхъабырх, зыр тэ къытфэнэ, объектхэм альбылхэм фаем (чыгур зыем) ятIонэрэр етэты, ящэнэрэр Москва РАН-м археологиемкIэ и Институт, РОСОХРАНКУЛЬ-ТУРЭМ яплIэнэрэр алэкIэтэгъахъэх. Джащ тетэу объектхэр Общероссийскэ реестрэм хагъахъэ, номер къыраты.

— Ахэм анэмькIэу сыд фэдэ юфгъахъагъэ джыри шъузыпылгыгъэхэр?

— Културэм икIэнхэу тиреспубликэ итхэр цыфхэм ягъэшIэгъэным пае ГъэIорышIапIэм и юфышIэхэр 2009-рэ илээсым юфшIапIэ 21-м лекциехэр ащызэхашагъэх, културэм икIэнхэр къэгъэнэжыгъэнхэмкIэ СМИ-хэм я юфышIэхэм тадэлажъэ, социальнэ рекламэм ироликхэр ахэм къытфагъэхъабырх. АР-м ирайонхэм гъогугъу 37-рэ ти юфышIэхэр арыхъагъэх саугъэтхэм языхт ауплэкIу-нэу. Тарихъыр искусствэмрэ яхыылэгъэ саугъэтхэр зыхэхэм, ахэр зыгъэфедэхэрэм охранны зээгъыныгъэ 56-рэ адашIыгъ. Саугъэтхэм языхт кIэ акт 96-рэ зэхэгъэуцуагъ. ИкIыгъэ

илээсым археологием исаугъэтхэр агъэфыкъуагъэхэу МыекIопэ, Красногвардейскэ районхэм къащыхагъэщыгъэх.

Къоджэ ыкIи къэлэ псэупIэхэм яадминистрациехэм япашэхэм икIыгъэ илээсым письмэхэр афэгъэхыгъэх, 2010-рэ илээсым Хэгъэгу зэошхом тIцыфхэм текIоныгъэшхо къызышхыдагъэхэр илээс 65-рэ зышхыгъэрэм ехъулIэу тарихъ саугъэтхэу а зэошхом фэгъэхыгъэхэм гъэцIэгъэжыны юфшIэнхэр ащызэхашагъэхэу ятIагъ. НэмькI юфыгъэхэми тишъыпкъэу тапылгыгъ. А юфшIэныр тапэкIи дгъэлъэшыхт.

— Рустем, дэгъоу къытфэпIотагъ ГъэIорышIапIэм икIулыкъушIэхэм юфэу ашIэрэр, джы къэплонэу сыфэягъ: саугъэт зэфэшхъафэу тхъапша тиреспубликэ итыр?

— Културэм исаугъэт зэфэшхъафхэу непэ тIчынальэ итыр 1784-у къэтэлгытэ. Културэм исаугъэтэу федеральнэ мэхъанэ зилэхэу хэкум итыр 5. Културэ клэныжхэм ахалыгъэрэ объектхэу археологием исаугъэтхэу альгытэхэрэр 1254-рэ. Тарихъ саугъэтхэм япчъагъэ 273-рэ, ахэм ащышхэу Хэгъэгу зэошхом фэгъэхыгъэхэм япчъагъэ 195-рэ мэхъу.

Дэгущылагъэр
БРАНТИЭ Казбек.

Сурэтхэм арытхэр: Управлением иIэшхъэтэу Цыпынэ Рустем; тиреспубликэ ит исп унэхэм ащышхэр.

«Мы чыналэм тпсэ фэтты зэхум тыркубээр тшлахэщтыгъэп, джы тиньдэльфыбзэ тшлэжырэп». Джащ фэдэ гукъэо гушылэхэр тетхэгъагъэх КАФФЕД-м ия IV-рэ конгресс зыщыклогъэ унэххом илуплъаптэ. КАФФЕД-р — ар Кавказым щыщ цыф лъэпкъхэу я XIX-рэ лэшлэгъум тыркуе чыналэм кощыжыгъагъэхэм яхасэхэм язэгохъаныгъэу — федерациеу щыт. Илэситлү тешлэ къэс а зэгохъаныгъэм иконгресс, нэмыкхэу къэплонэу хъумэ, изэфэс Анкара щэкло.

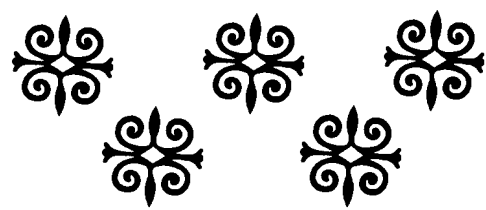
Зэфэсым хэлажыгъэхэрэр яобщественнэ организацие илэситлүм къыклоцл иофшлэнэу ыгъэцклагъэм, къыдэхуыгъэхэм, ышлэн фэягъэу блилупшыгъэхэм, аналэ нахь зытырагъэтын фэягъэхэм щатегушылэх.

Щыклагъэхэм ушхъагъу афэхуыгъэхэр куоу зэхафых. Тапэкхэ зыпылынхэ фэе Иофыгъохэр агъэнафэх. Кхэкхэу къэплон хъумэ, хэсэхшор зэфэсым дэкхэжы, ащ кхочлакхэ къыхелхъхэ. Арышъ, федерациеи хэт пстэуи хэсэхъхэм Иофшлэнэу зэшлуиыхыгъэм еплтыкхэу фырялэр къалон, ифэшшошэ уасэ фашлын фитых. Къэтлон тлэкхышт КАФФЕД-м ипашэхэм зичэзыу зэфэсым, ар икхыгъэ илэсым итыгъэгъэзэ мазэ икхэу щылагъ, изыфэгъэхъазырын пасэу зэрэфэжыагъэхэр. Зэлүкхэшор зыщылэшт мафэмкхэ зызэзэгъыхэ нэуж ащ Иофыгъохэу зыщытегушылэштхэри зэрэрахъухагъэхэр. Цыфхэр нахьыбэу зэфэсым къешэллэгъэнхэмкхэ зишлуагъэ къэкхонэу алъытгъэ пстэуи зэрэрахъагъэ: хъэкхэ лъапхэр, цыф цлэрылэхэр, лъэпкъхэм янахьыжышлухэр, охътэ зэфэшхъафхэм хасэм итхъамэтагъэхэр къырагъэблэгъагъэх, интернетыр, телефоныр, егъэблэгъэ тхылэ кхэракхэр къызыфагъэфедатгъэх.

Зэлүкхэшом къэкхонлэштхэм алъагъэлэсымэ ашлоигъо гупшысэ куухэр зыхэлъ псэлъэ щэрыохэр цыфхэм язэрэугоиплэ идэпкъхэм къыпалъагъэх. А гушылэ щэрыохэм ащышэу нахь мэхъанэшхо зилэу плыгъэ хъушгъэм сэ сишлэшылкхэ ащыщыгъ «Мы чыналэм тпсэ фэтты зэхум тэ тыркубээр тшлахэщтыгъэп, джы тиньдэльфыбзэ тшлэжырэп» зыфиолэрэр. Тыркуем щыпсээрэ адыгъхэм тилоф зытетыр, тызнэсыгъэр ащ нахь кхэкхэу, лупкхэу, гучлэм нэсэу къызылотыкхын псэлъэ щэрыоу къэгъотыгъошлу хъунэу щылэпштын. Уналэ темьдзэн, лушыгъэу хэлъыр умыгъэшлэгъон плъэкхынэу щытыгъэп баскхэм ягушылэ щэрыоу «Бээр дунаим зыкхытекходыкхырэ ащ рыгушылэхэрэм япчъагъэ зэрэмакхэр арэп, а бээр зышлэхэрэр ащ зэрырымыгушылэхэрэр ары нахь» зыфиолэрэр. Тэ, адыгъэхэм, ар къытхъыллэгъэ шыпкхэу зэрэщытыр нафэ. «Бээ пстэури, культурэ пстэури зэкхэ дунаим тетхэм тизэфэдэ, чхэ зымылэ байныгъэшху» — а гушылэ щэрыохэри а зэлүкхэшор къэзыгъэбайгъэхэм ащышых.

Мы аужырэ лъэхъаным Тыркуем щызэлэпахырэ гушылэхэу «демократие зыкхызэлухыныгъэм» афэгъэхыгъэ гушылэ щэрыохэу «Демократиеи зегъэужыжыныи игъу, лъэпкъэ зэпуужыныи игъуадж» зыфиолэхэрэр. Шыпкхэ, тыркуе политикхэм афэгъэхыгъэ лъэлү-шлоигъоныгъэ горэ хэмытыныр къэкхлэрэп, ткъошхэу къэралыгъо шхъафит хъугъэхэм афэгъэхыгъэу блынэм тетхагъэхэм къахагъэфагъ: «Тыфай Абхъазымрэ Къыблэ Осетиерэ къэралыгъо шхъафитхэу зэрэщытхэр къыдэшлулытэнышъ, эмбаргоу ателъыр атешхуынэу!»

Тыркуем, Адыгеим, Абхъазым, Къыблэ Осетиерэ ябыракхэм зэлүкхэшор къагъэкхэракхэщтыгъ.

Гугъэжыу Джихъан къылуагъэр

КАФФЕД-м итхъаматэу Гугъэжыу Джихъан зэфэсыр къызылүиыхыгъ, ащ къэкхонлэгъэхэм шлуфэс сэлэм къарихыгъ. Ащ псалъэу къышыгъэм кхэкхэу шлушылдгъэгъозэн.

— Илэситлү горэкхэ узэкхэИэбжыкхэм, Кавказ хасэхэм яфедерацие уасэу къыфашыщтыгъэм лъэшэу зихъожыгъ, тырку политикхэми, бюрократ-

тиеме, общественнэ объединениехэми джы нахь лъытэныгъэ къыфашы хъугъэ. Мы аужырэ илэситлүм дунаими, тыхэкхэ зыхэт Урысыеми, тызэрыс Тыркуеми зэхокхыныгъэхэу къащыхуыгъэхэм къахэкхэу тифедерацие нахьыбэкхэ къыщыгуыгъэхэу хъугъэ, арышъ, тилофшлэн къэдгъэлэнлэнэу амал илэп. Дунаимкхэ къэрал анахь лъэшхэм, цлэрылэхэм ащышхэу Урысые Федерациеи, США-м, Европейскэ Союзым, тилъэпкъэгъухэр зыщыпсээрэ нэмыкхэ хэгъэгухэм шхъэкхэафэ къытфашы, къедгъэблагъэхэмэ къытлээкхэ, тэри тырагъэблагъэ, тигупшысэхэм, тигумэкхэи уасэ къафашы.

Джихъан ащ ыужыкхэ игушылэ зыфигъэзагъэр тетыгъор зылыгъхэм ягыиыр ары. Мырзуштэу ащ къылуагъ: «Е акъылкхэ тызэгурьлошт, е акъылынчъагъэкхэ тызэгъодэкхынышъ, зэлэпачгъэ тыхъушч. Непэ Тыркуер зы къэгъэзаплэ горэм нэсыгъ. Тэри демократие зыкхызэлухыныгъэм игъогуанэу тызыфаер акъылкхэ тызэгурьлошэ ыкхэм нэдгъэсышт е акъылынчъагъэм къыхэкхэу, зызэщытхэозэ, зэхэкхыплэм нэдгъэсышт. Зыужыжыныгъэм игъогу Тыркуер техагъ, ащ къепныхэрэр, алэхэр зэщыхъохэу, ащ къыфалгъэу къешэх. Арышъ, цыфхэм язэгурьлоныгъэ акъылкхэ къэхъумэгъэным фэбанэхэрэми, къэралыгъо пкъыгъэхэми сидигъуи фэмьдэу непэ нахь тафэныкху.

Мыщ дэжым къыщыхэгъэщыгъэныр игъоу сэлъытэ КАФФЕД-м ихэсашхъэ оппозиционнэ партией (нэмыкхэу къэплонэу хъумэ, тыркуе шовинист партией) нахь зыфикхудые фэдэу къызэрэлъагъорэр. Шыпкхэмкхэ, мы

ПШЪХЪЭ НЭМЫКХЭМ

аужырэ илэс зытлүм шовинист партией хэт народнэ лыкхэу (депутатхэр, пстэум афэмьдэу, чыпхэбэм протест ащашы пэтыгъэ тэ непэ тизэлүкхэу щыдгъэшлуагъ, къыщыдгъэгъушылагъ Оймен Онур) тихасэхэм рагъэблагъи ащыхэкхэагъ, къащагъэгъушылагъ, адыгэ палэ, къамэ, кхэкхэ тыны фашыгъэх.

Гугъэжыу Джихъан бэ къылуагъэр, сэ сшхъэкхэ зыдэсымыгъэштэнэу ипсалъэ бэ къыхэкхыгъэр шовинистхэм япартией ыжэкхэ къэгъушылэ пшлуигъэшлэу. Джы нэсэ тихасэхэм ащ фэдэу зы партией горэм игъусэхэу зыкхы зыкхыагъэ лъэгъуагъэп. Фашист-шовинист партией хэм зыкхэадебгъэштэн щылахэп. Партией шхъалэм, къэралыгъом тыркухэм нэмыкхэ лъэпкъхэм ащыщ цыфхэри зэрэщыпсээрэр, ахэми гу алъытэгъэн зэрэфаер къэзылэшугъэ партией удежыуыгъэми зыгорэм фэд. Сэ нахь къэгъэкхыштыгъэ мыщ фэдэхэр: тырку лъэпкъым щыщэу зэфэсым къэкхонлэгъэ лыкхэу апашхъэ адыгэр зынэсыгъэр, ащ пэкхэкхыгъэ хъазабыр, ыбзэ зыфэдэр, илэситлүкхэ узэкхэИэбжыкхэм зэрэщытыгъэм нахь нахь дэй зэрэхъуэрэр, псынхэу зэрэкхэдырэр, тикхуаджэхэм, хъаблэхэм адэт еджаплэхэм тызыщеджэшхуи фэдэ горэхэр елбэтэу ащагъэпсын зэрэфаер, арэу мыхъумэ адыгабээр мы чыналэм убыхыбзэм фэдэу зэрэщыбзэхыжыштыр, ар тырку лъэпкъымкхэ емькхушхо зэрэхъуштыр, хэмыкхэИэжышч бжыгъэ шлуцлэу дунаим къызэрэщыфалгъэгъуштыр, тыхэкхэ екхуэрэ гъогур къытфызэлүахын зэрэфаер, тикхэралыгъуитлү — Тыркуемрэ Урысыемрэ — язэпхыныгъэ нахь пытэмэ зэрэшлоигъор, ар лъэныкхуитлүмкхэи зэрэфаер — къалогъагъэмэ... Лъэшэу сигонэныгъэ хымэ хъакхэи апашхъэ тичыгужъ къыкхыгъэ тилъэпкъэгъухэр, пстэум афэмьдэу Дунэе Адыгэ Хасэм илэшхъэтетхэр, адыгабзэкхэ жынчэу къыщагъэгъушылэхэу ныдэлъфыбээр зыфэдэр зэхарагъэхыгъагъэмэ...

Политикхэм щытхъупсыр къытагъэчъэхы

Апэу гушылэр ратыгъ Тыркуем партией анахь инэу ыкхэи пэщэныгъэ зезыхъэу итым ыцлэкхэ, премьер-министрэм ыцлэкхэ къытфэблэгъэгъэ Челик Хъусейн. Ар Акъ партией итхъамэтэгуадз. Сыхъат фэдизэр Челик Хъусейн къэгъушылагъ, дэхаби къытилолагъ. Гугъэжыу Джихъан ипсалъэ щыщ чыпхэи кхэтиригъэгъэхъыгъэ зыдыригъаштэхэрэми, мытэрэзэу ылытэхэрэми аналэ атыраригъэдзагъ. Адыгэ цыф пчъагъэу Тыркуем исыр зы миллион нахь мыхъоу къызэрэлүагъэр хэуконыгъэшхоу ылытагъ. А пчъагъэр тэрэзыхэп, кхэ Тыркуе къэралыгъом джащ фэдиз адыгэхэр тызэрыхъоу щалорэр, ар телхъаплэ шлыгъэу а хэгъэгъум тилъэпкъэгъоу исым ипчъагъэ шыпкхэплэм нэсэу къыгъэлъытэгъэным укхэлыгъу хъушч. Кавказым щыщ лъэпкъхэр сидигъокхэи шхъафитыны-

гъэр лъэшэу якхасэу, ашхъэ лъагъэу алыгъэу, щтэр амышлэу, блэнагъэм ищысэ тыди къыщагъэлъагъоу зэрэпсээр къытыригъэгъэхъыгъэ Челик Хъусейн къылуагъ, адыгэхэм щытхъупсыр афигъэчъагъ. «Сэ лъэшэу гуапэ сшыхъугъ мы тызэрыс унэм иблынхэм псэлъэ щэрыохэр зэрэшлуллыгъэхэр, — ылуагъ ащ. — Шлуяплъэлъ мо сакхыбкхэ дэпкъым щыпылгъэгушылэ щэрыохэм: «Тэ мы чыналэм пае тылэ зэхум тыркубээр тшлахэщтыгъэп», ело. Сыд ащ къыкхырэ? Зы гурышэ лъаплэм уфэбэнэн, уфэзон паекхэ зыбзэ урыгушылэн фаеу щытэп. Ау бээ зэфэшхъафхэр, культурэ зэмылэужыгъохэр байныгъэу зэрэщытхэр зыщыдгъэгъушхэ хъушгъэп... Цыфхэр яныдэлъфыбзэ рыгушылэнхэм пэрыохэу илэнэу щытэп... Кавказ лъэпкъхэм къыныгъоу къызэпачыгъэм зэкхэми тыщыгуау, ау я XIX-рэ лэшлэгъур адыгэхэмкхэ бжыкхэкхэ ожубанэу щытыгъ... Тэ тыфай мы хэгъэгъум щыпсээрэ сыд фэдэ цыф лъэпкъи — адыги, абазы, осетини, чэчэни, курди, лази гумэкхыгъо ямылэу, къын къымыкхэу псэунхэу... Хэгъэгъур зэхакхэутэшт, агъэкхэдышт плэу лъэпкъэ зэфэшхъафхэм яныдэлъфыбзэхэр щынагъоу плытэнхэр къэкхлэрэп, ахэр щынагъоу, шхъафитыныгъэр щынагъоу, демократие псэу-кхэр зэхэкхыныгъэ-зэхэкхэуныгъэ щынагъом илэзэгъу нахь.

Оппозиционнэ партией итхъамэтэ гуадзэу Оймен Онур къэгъушылагъ

«Тыркуем щыпсээрэ кавказ лъэпкъхэм яцлыфышхъэ пчъагъэ Челик Хъусейн къызырилуагъэм фэдэу зы миллионэп, миллиониплэ мэхъу» — къызелом Игутоемэкхэшхом залым зыкхышылэтыгъ. Ащ ыуж къылуагъ: «Икхыгъэ мазэм шлуиыхасэ сыригъэблагъи, Кефкен сыхлэгъагъ. А кхэлэгъоу 1870-рэ илэсэхэм Абхъазым къырагъэкхыгъэхэр апэу зыщетхысэхыгъэхэ чыплэр арэу алъытэ. Илэс къэс шлуятэгъэхэр Кавказым къызэрырафыгъэхэм фэгъэхыгъэ шыгыгъо мафэр ащ щызэхашч. Тэри тыгу кхэдгъэкхыжыгъэ къыныгъошхоу ахэм ащэчыгъэр, якхэхэри зэдгъэлэгъугъэх. Щэрджэхэм бэлахыбэ агъэжыгъ. Адыгэ лъэпкъым къыхэкхыгъэ тигражданхэм сыд фэдэ лъэныкхэи — политикэми, науками, искусствэми, культурэми, къэралыгъо Иофыми — шлушлэгъэшхоу ащалэжыгъэхэр тшыгъушхэрэп. Шлуятэгъэхэр мамырныгъэм ищыфыгъэх. Ахэм ягушылэ лашэр хэтыгъэп. Ахэр ашлоигъо пстэури демократие гъогукхэ къыдахыным ыуж итыгъэх. Адыгэхэм лъэшэу ялпалныбджэгъуныгъэр, мэфэшлүми, мэ-

ЮФЫГЪОХЭР

УМЫПЪЫТЭЖЬЭУ, УАПЪЫТЭШТЭП

фаеми яныбджэгъухэр гум ранэхэрэп...

Оймен Онур адыгэхэм яшэн-хабзэхэм, яшгыпкъагъэ, ялыгъэ-гушхуагъэ дахэу къатегушылагъ, тыркухэм япэ-щагъэу, зильэпкъ Иоф дэгъубэ фэзылэ-жыгъэ Агатиорк дырагъаштэу къэралыгъом ишхъафитныгъэ зышхъамамы-

сыжхэу зэрэфэбэнагъэхэри, ашкIэ тилъэпкъэгъухэм ячIыфэшхо зэрательыр къыхигъэщыгъ. Абхъазым ишхъафитныгъэ пытэнымкIэ хэгъэгум ышIэн фаехэми анэсыгъ, Анкарапэ Сэхьумрэ зэзыпхырэ самолетхэр зыкламыгъэбы-бырэр къагурымылоу къылуагъ. Къэралыгъо шхъафитэу Абхъазыр зэрэщы-тыр джары къэралыгъуищым анэмыкI зыкIимылгытэрэр. Адэ Тайваныр хэгъэгум шхъафитэу къэралыгъо тхъапша зылыгътэрэр? Хэгъэгубэм ясамолетхэр аш агъаклох, ау Сэхьум агъэбыбынхэу хьурэп. Грузиер къежъугъэзэгъи, абхъазхэр дунаим кIэрычыгъэу къэшъу-мыгъан. Гражданствэм илофи зэшло-хыгъэн зэрэфар, илээс 50 фэдиз хьугъэу гражданствитIу цыфым илэным Тыркуем дырегъаштэ.

Тыркуем шыпсэурэ адыгэхэу зипчъагъэкIэ миллионипIэ хьухэрэм тапэкIэ хэгъэгум зэрысхэм ИофыгъошIубэ зэрэфалэжыштым ичыхэ зэрэтелыр, акIуачIэ кыхышшымкIэ ахэм зэраде-лэштыр къылуагъ оппозиционнэ парти-ем итхъамэтэгъуадзэу Оймен Онур.

Аш бужкIэ къэгущылагъ **Шенер Абдул Латиф**. Ар къэрэщэ кIал, чэ-чэн пхьурэлф, типартиэ шхъалэ итхъамэтэгъуадзэу, Премьер-министрэм игуадзэу шытыгъ. А лъэхъаным хэти ишIуагъэ гори римыгъэкIыгъэми, тилъэпкъэгъухэм агъашлоу, алъытэу шы-тыгъ, ау илэнатIэ ыгъэтIыллын фаеу хьугъагъэ, партиэми хэкIыжыи, ежъ кIэу «Тырку партиэ» зэхичагъ, ау нахышпэ-кIэ илэгъэ тетыгъом ызышшани къылы-лэсыжыгъэп. Арэу шытми, ыгу ыгъэ-кIодырэп, инасып лъэхъу, цыфхэм за-щиэгъгъушшэнэу фаеп.

Шенер къылуагъэм шыш

«Кавказым къикIыхэу Тыркуем къэкIогъэ цыфхэм мы къэралыгъом

ишхъафитныгъэрэ икультурэрэ яла-хышхо халхъагъ. Ялорыуатэхэм-кIи, яшэн-хабзэхэмкIи Анатолиэ шэн-хабзэхэр тхъацум фэдэу апшагъ Iоми хьущт. Тарихъ тхылъ пстэуми джарэу-щтэу арытхагъ. Плевнэ къышшубла-гъэу Тыркуе шхъафитныгъэ заом нэсэу мы чIыналъэр къэухъумэгъэ-нымкIэ Темыр Кавказым къикIыгъэ лъэпкъхэр сыдигъокIи апэ итыгъэх. Карл Маркс шхъафитныгъэм кIэхъо-псыр лъэпкъхэм шысэу аригъэлъэ-гъугъ шэрджэс лъэпкъхэм ябэнэныгъэ. Зыфэдэ щымылэ культурэ къэзыгъэлъэ-гъогъэ адыгэ лъэпкъхэм тэ, тыркухэм, тишхъафитныгъэ, намыс, тигупшысэрэ жабзэрэ хэхъоныгъэшхо къафа-шыгъ. Аш тегъэгущло, тегъэгущло.

Тетыгъор зылыгъи, аш идэогъуи зэ-ралой, политикхэм язэгъуцужь мыу-хыжыым цыфыбэ ягугъэ-гупшысэхэм-кIэ зэхигъэушхъафыкIыгъ, ащи иягъэ Тыркуем къекIыгъ. Тэ тыфай хэгъэгум зэгурьоныгъэ илэынэу, зэфэмыдэу тхэлхэр тибаныгъэу къэтлэгъужыи-нэу, хэти илэгъэ шхъэклафэрэ лъы-тэныгъэрэ фырилэнхэу»...

Демократ партием итхъамэтэ- гуадзэу Акдемир Дурсур ипсалъэ шыш

«Зихэку къырафыгъэ адыгэ лъы-хъужхэм азыныком Анатолиер псэу-пIэ афэхугъ. Непэ Тырку Республикэр зэтэгъэпсыхъэгъэнымкIи, аш ибзы-пкъэхэр нахъ пытэ хьунхэмкIи Иофы-шлоу алэжыгъэхэр зышыбгъэгъушшэн плэкIыштэп.

Шэрджэсхэм, абхъазхэм, осетинхэм, чэчэнхэм ячIыналъэ зэо пхъэшабэ шы-кIуагъ, ячIыгу, ячIыфхэм къафэмылэгъэ-кIыжъэу, йорыуатэхэм ябгъапшэ хьу-нэу. А лъэпкъхэм хъазабэу ащэгыгъэр бэдэд. ЗэкIэ дунаим шашIэнхэм фэшI демократиэм къыдилыгътэрэ шхъафит-ныгъэхэр ахэм ялэхъ хьуным пае гу-лыгъэ шхъаф афэшIыгъэныр ищыкла-гъэу шыт.

Сигущылэ къызышысыухыным къы-шъуасло шлоигъу адыгэхэм сэри сы-зэрапэмычыжъэр. Сэ сятэшхо Азербай-джаным шыщ, ащи имызакъоу, шэрд-жэсхэр блоггэ сфэхъугъэх, сипшъашгъэ адыгэ нысэ хьугъэшъ, лъэшэу си-гуапэ...»

Тырку партиехэм ялIыкIохэм къа-луагъэм тедэлугъ тятэжъхэм «нэрылэ-гъу шытхьур кIыбэгъырыуб» зэралуа-гъэри зышшыдгъэгъушшэжыи, япсэлэ дахэхэр тигушIогъошхоу ахэр едгъэ-жэжыгъэх зы адыгэ псалъи зэхъаты-мыгъэхэу.

Арэуштэу зэрэхъугъэр къезымы-гъэкIунхэри къазэрахэкIыштым гу-лытагъэти, конгрессыр езыгъэкIокIы-

рэ Гъыш Ехъа мырэуштэу къылуагъ:

«ТихьэкIэ лъапIэхэр, сьдэу пшыгъэ-ми, тятэжъхэм ячIыналъэ къикIыхи, къытфэкIогъэ ткъошхэр ары нахъ ти-лъапIэхэр. Ахэр ауж къызгъэнагъэх, тэр-тэрэу нахъ гуфит-шхъафитэу, тынчэу тызэдэгущыIэным пае.

Хэкурысхэр хэхэсхэм ягугъаплэх, яппаплэх, ялпаплэх

«Тиадыгъ чIыгужъ къикIыгъэ хьэкIэ лъапIэхэр, ДАХ-м итхъаматэ сьд пае къамыгъэгущылагъа тшымыщ хьакIэ-хэми адыгэ макъэр, адыгэ гушыIэр зэ-хахэу?» — зэсIожыгъагъ сэр-сэрэу. Ау спсэм фэдэу шIу слэгъурэ сикъошхэм къысфэгъэгъун, шыпкъэр сымыу-шъэфэу къэсIонышъ, ахэр тшымыщ хьакIэхэм аужыIокIэ къагъэгущыIэу сызэдIум, нахъ пасэу къызэрамыгъэ-гушылагъэхэр нахъ тэрэз хьугъэ шъуIуа зыфэпIоныр сшъхъэ фэсIожыгъ. Сь-дэуштэу Iоми, тиджагъо зэрэхъоу, къэгущылагъэхэм цыфым ыгу къыдэ-зыщэн, зыгъэгущхон, ыгу лъыIэсын, ыгу кьинэжыи фэдэу зы гушыIи къа-луагъэп. «Хэкужыым къикIыгъэу Дунэе Адыгэ Хасэм итхъаматэ, илофшIэ къэ-гушыIэ», — залорэм хэхэс цыфым ыгу къэкIырэр аш фэдэп. Ежъхэм афызэ-шIомыкIыжырэми, яныдэлъфыбзэ алэкIэзыпэным нэсыгъэхэми хэхэсхэр ащэгугъых чIыгужыым къикIыгъэхэм, тильэпкъыцIи, тичIыгужыи къытфэ-зыухъумэгъэ хэкурыс тильэпкъэгъу-хэм пстэум афэмыдэу ахэм япащэхэм, ятхъаматэхэм адыгабзэр агъэбзэрабзэу, зэхэзыхыхэрэр ныдэлъфыбзэм кIагъэ-хъопсынэу... Ахэм ашIэрэ адыгабзэр ымэкъэ зэхэлъыкIэкIэ зэрэдэхэ дэдэр, гурышэ-гупшысэхэр, хьурэ-шIэрэр къы-рипIотыкIыным фэдэ щымыIэу зэрэте-гъэпсыхъагъэр... Ар зымышIэхэрэм, якIалэхэм нэрылэгъу къафашIынэу къащэгугъых хэхэсхэр тигугъэIэ хэку-рысхэм. Ежъ макIэми хэкурысым ипшъэрылэ ины. Ежъ ипчъагъэкIэ бэми хэхэсым ылэкIырэр, ыкIуачIэ макIэ. Гугъэшхохэр зыдагыгъэм, агу кIоды-нэу шытэп.

Аш фэдэу уащыгугъынэу шытба чIыгужыым къытфыкIыгъэ тихьэкIэ лъапIэхэм? Ахэм янахыжъэу Тау Пшыкъан ушыгугъы хьущтба зыпро-фессоркIэ, профсоюзхэм зырятхъа-матэкIэ, Урысые Федерацием и Обще-ственнэ палатэ зыхэтыкIэ, лъэпкъ лъы-кIоу зышшытыкIэ... Аш фэдэу ушыгу-гъы хьущтба лъытэныгъэшхо зыфы-сIэ сикъошэу Ажъахъо Къэншъаубый, юрист Iазэу зышшытыкIэ, ДАХ-м ипре-зидентэу зыхадзыгъэкIэ...

ТапэкIэ нахышIум тыфэкIонымкIэ ишIуагъэ горэ къэкIон шъуIуа сэлэш ары, сышшолъэлу пстэуми къысфэжъу-гъэгъунэу. Сэ шлошъ мэхъу: лъэпкъ Ио-

фым ехъакI-къехъакI, еIокI-къеIо-кIыжъ, фэгъэкIотэ-къыфэгъэкIотэжъ хэлъынхэу шытэп. Щытхьум тигъап-цIэмэ, мыхъунэу тхэлхэр чIэгъу-хъумэхэмэ, арэуштэу лъэпкъ Иофхэр лъыдгъэкIотэн тлэкIыштэп. Шып-къэр къэсIонышъ, тичIыгужъ къы-кIыгъэ хьакIэ конгрессым зэрэхэла-жъэрэр «тэзгъэшIагъэр» адыгэ пэлэ зэкIужъ зышыгъ ыкIи лIы шъэджа-шъэу, синыбджэгъушхоу ХьашIуцIэ Мухъэмэд. Аш лъэшэу уфэмырзэн плэкIыштэп. Тыдэ кIуагъэми, тятэжъхэм зэрахэбагъэу, адыгэ шъуа-шэр зэригъэлъагъорэм пае.

...Тшымыщ хьакIэхэм къытфэ-жъугъэгъу, шъори шъухъакI, ау мыш шъушыщ, арышъ, тэщ фэдэу шъори шъубысымышъ, тихэкужъ, нэмыкI къэралхэм къарыкIыгъэхэм... апэ-рапшIэу къалорэм тежъугъэдэлугъэмэ тигопэныгъи алоу ДАХ-м итхъаматэ пчэгум къырашэгъагъэмэ... зэкIэми агу кьинэжыи псэлэ кIэкI дахэ адыгабзэкIэ къырагъэIогъагъэмэ, зы-гурылохэрэр къехъуапсэхэу, рыгу-шхохэу, зэгурьылохэрэм «сэри къыз-гурылоштыгъэмэ сьдэу шIэгъуагъа» алоу тиньдэлъфыбзэ ригъэхъуапсэ-хэу, абзэ зэрагъэшIэным дэгъIэхэу яунэхэм агъэзэжыгъагъэмэ...

Зэфэсышхом джыри зэ зыфэдгъэ-зэжыи. Аш цылуагъэхэр зыгу римы-хыиэхэри къахэкIыгъэх, тхъаматэр, хэ-сашъхэр макIэу къауабыгъ, Тыркуем иполитикэ аш фэдизэу хэхъанхэр имы-щыкIэгъагъэу къэзылуагъи ахэтыгъ. Урысыем ныбджэгъуныгъэу дыти-лэр нахъ гъэпытэгъэн зэрэфаемкIэ КАФФЕД-м итхъаматэ къеушъыи-гъэх. Гугъэжъу Джихъан иоппонент-хэм арилуагъ: «Аш фэдизэу тьжъу-гъэмысэнэу тифэшъуашэп. Тэ Урысы-ер типыеп, тэгъэныбджэгъу, ау мы-хъунэу етлэгъулIэрэ щыIэмэ тымы-ушъэфэу етIожышт.

Аш буж хэдзынхэр шылагъэх. Гу-гъэжъу Джихъан мырэуштэу къы-луагъ: «Сэ Хэсашъхэм сыхэмыхъа-жыиэхэу слогъагъэ, ау ныбджэгъухэм сатлупшыгъэп, мы Иофыр зезыхъа-ни къахэкIыгъэпышъ, джыри илэгъэ-ситIо сытетын фаеу къысфыкIыгъ, сьд тшIэна, зэрэхъоу Иоф тшIэшт».

Аш бужыкIэ хэдзынхэр къэкIолла-гъэхэм ашIоIофыжыгъэп. Сыда Iомэ хадзыштхэр агъэнэфэгъахэу шы-тыгъэх.

Гугъэжъу Джихъан КАФФЕД-м къытенэжыгъ. Таймэз Эрэл, Жэнэ Щамил, Абзэз Умар, Тэгъузэтэ Фа-тихъ, Iэпыщ Iугъур, Къудабердыкъо-хэ япхъу Хъандан, Балэ Аюб, Коркут Сами, Ансыкъо Энэс, Къохъужъ Фы-рат, Алтуд Эрдогъан хэсашъхэм ха-гъэхъагъэх.

Мафэ тфэхъунэу, лъэпкъ Иофхэм агукIи, апсэкии якъабылэу афэлэ-жээнхэу, шIогъэшхо къакIэкIонэу ткъошхэу хадзыгъэхэм тафэлъало. Зышамыгъэгъушшэнэу сыфэягъ: пшъхэу умылгытэжъмэ нэмыкIхэм узэрамылгытэщтыр.

*ХЪУАЖЪ Фахъри.
Тыркуер. Анкара.*

Цыфыгъэм ишанхъэхэр игъозэрыплъэх

Непэ тызыщыпсэурэ лъэхъэнэ мыпсынклагъоу, «бэдээр зэфыщытыклэкIэ» заджэхэу цыфыгъэ нэшанхэр, зэфыщытыклэкIэр зэпырызгъазэх шъхъэкIэ зыгъуцугъэм утын лъэш кытитыхгъ, шIэхэу зыкъэтшIэжын, зыкъэтIэтыжын тымылэкIынэу чIыплэ кIын тыригъуцуагъ. Цыфыгъ, адыгагъ, шыпкэныгъ, лъэпкъ гушхонгъ зыфэпIощтхэм кIагъушыIэрэ цыфыр ашIоделэу, иакъыл, ышъхъэ шыклагъэ горэ фэхъугъэм фэдэу еплых, мыс-кIарэ ашIы, кIэнакIэх: «Сыда сIо зигугъу кIэпшIыхэр-рэр?! Ахэр бэшлагъэу ащэ, ащэфых, цыфхэми ащыгъу-пшIэхыгъэх. Непэ тетыгъор зыер лъэкI зIэр ары, лъэкI зIэр ахъэшхо зиджыбэ илър ары нахъ, о зыфэпIорэ цыфыгъэм, адыгагъэм зыпари пылтыжэп, зыщыгъэгъу-пшIэх ахэр». Ащ фэдэ еплыхкIэ зIэхэр, гукъэошхоу щыт-ми, тилъэхъан шымакIэхэп, акъылэгъуи уафэхъун плъэкIыщтгъ, укъауысыщт, IэубытылIэхэр къагъэлъагъозэ кыбдэгущыIэщтых.

Ары, ащ фэдэ еплыхкIэхэр зIэхэр мымакIэхэми, цыфыгъэр, адыгагъэр, шыпкэныгъэр зIэдэжхэу, ахэм арыгуауазэ, зыщыIэныгъэ дахэу зыгъэпсыр, адыгэ лъэпкъ Iофыгъо зэфышъхъафмэ, тищылэкIэ-псэукIэ зэфыщыты-кIэмэ языкбегъэлэтыжын чанэу хэлэжэрэ цыфхэри тилъ.

Мыщ пыздагъэу зигугъу кIэсшIымэ сшIонгъор лъэпкъ гъэзетэу «Адыгэ макъэм» тыгъэгъазэм и 31-м, 2009-рэ илэсым редакцием илофышIэу ЖакIэмыкIо Аминэт кы-ригъэхъэгъэ тхыгъэу «Цыфхэм шIу уалъэгъуныр насы-пыгъ» зыфиIорэр ары. Ар зыфэгъэхыгъэр Адыгэ рес-публикэ клиническэ симэджэщым илэсыбэрэ пэшэныгъэ дызезыхъгъэ ХъагъундэкIо Нурбый. Тхыгъэм сызеджэм, илэс 45-кIэ узэкIэIэбэжэмэ, сыныбжыкIэу, чIыплэ хылыгъэ шIэIэныгъэм сызырегъэуцом, Джэдэжхъэблэ, ПэнэжыкIэо, хэку симэджэщхэм ялофышIэхэм, цыфыгъэ дахэ, Iэдэбышхо, гукIэгъушхо зыхэлъ цыф шIагъоу ХъагъундэкIо Нурбый, нэмыкIэхэу, непэ кызынэсыгъэ-ми сщымыгъупшэхэрэр, сыгукIэ сызфэразэхэр сынэгъу кыкIэуцожыгъэх...

ЖьоныгъуакIэм (маим) и 9, 1965-рэ илэс, мэфэкI мэфэшху, Адыгэ кIэралыгъо кIэлэгъэдэжэ институтым сышеджэ. Ялахылыхэр кызырагъэлъэгъунхэу студентхэр зэбгырэкIыжых, сэри чылэм сыккэIожыгъ, ау... Унэм сызехъажым, уз хылыгъэм кыирутыгъэу сянэ пIэм хэлъэу «кыспэгъокIыгъ»... Зыфэхъыщтыр сымышIэу мэфэ реным сыгу кIэзыфызыщтыгъэ гумэкI хылыгъэр нэрылэ-гъоу сапашхъэ кIуцуагъ... ЯтIонэрэ пчэдэжым жьэу чылэм сыкыдэкIыжы Мыекъуапэ сыккэIожыгъ.

А лъэхъаным хэку симэджэщым иврач шъхъалэу шы-тыгъэ ХъагъундэкIо Нурбый игугъу шIукIэ ашIэу зэхэ-хыщтыгъэти, зэнкIабзэу ыдэжэ сыкIуагъ. Лъэшэу сызэрэгумэкIырэр кысхэщыщтыгъэн фае, кысэушынызэ ситгэрэхъати, сызыгъэгумэкIырэр кысигъэлотагъ. Ишъыпкъэу кызысэдIум ыуж «сымаджэр джыдэдэм машинэкIэ зепшэн плъэкIынэу шытэп, бгъэсысы хъуштэп, ау Iазэ ищыклагъэшъ, врач бзылфыгъитIурэ машинэрэ кыостынхъэшъ, гъэзэжыри чылэм кIожэ, мыдрэхэм яшIэн ашIэщт», ыIуи сыкыитIупшъыжыгъ. Врачхэм кIариIуагъ амал горэ иIахэу щытмэ, тигъусэхэу Джэдэжхъэблэ си-мэджэщым тIэнэ кыынагъэсынэу, ищыкIэгъэ Iэзгъу уцхэ-ри кызыдаштэнхэу. ТIэнэ изытет врачмэ зауплъэкIум, «ма-шинэкIэ зепшэныр кIэхъылыгъэкIыщт, ау врачмэ анаIэ те-тын фае» аIуи, Джэдэжхъэблэ мэкIэ-макIэу, фэсакыпэхэзэ нэдгъэси, мэфэ 15-рэ мыщ кышIелъагъэх, ащ ыуж Пэнэ-жыкIэо симэджэщым тIэжыи, мазэрэ ащ тычIэлъыгъ.

Ащ фэдизым Нурбый тIэнэ ыналэ кытитыгъ, врачмэ телефонкIэ кIадэгущыIэщтыгъ, сымаджэм изытет зэригъашIэщтыгъ. ТIэнэ нахъышIуло зэхъум, санитар самолеткIэ хэку симэджэщым таригъэщэгъ. Мыщ мэ-зыщым кыкIоцI врачхэм яшъыпкъэу тIэнэ кышIелъагъэх, афэлъэкIыщтыр зэкIэ ашIагъ, зыпари кIатенагъэп, тэри гъунэ имыIэу ахэм тафэрэзагъ. Джары Аминэт итхыгъэ сызеджэм сыгу кыгъэкIыжыгъэр, илэс пчъагъэ зытешIэжыгъэу, ау сщымыгъупшэу кыздесхъакIырэ хъугъэ-шIагъэм икIэбар.

Цыфыр шIэлфэ кылыжыгъэу, тэфэу щытмэ, игугъу шIукIэ, дахэкIэ шIыгъэн фаеу сеплгы. Ащ фэдэхэм ялофшIакIэ, ядунэтетыкIэ, яшъхъэзехъакIэ, ягупшысакIэ зэкIэми зэлъэгъэшIэгъэн фае щысэтэхыплэхэу зэрэщыт-хэм пае. «Цыфыгъэр, адыгагъэр шыIэжхъэп» зыIохэрэр альэрэплъэх, щысэ афэрэхъух Нурбый фэдэхэу, цыфыгъэм, адыгагъэм яшанхъэхэр зигъозэрыплъэхэу зыщыIэныгъэ зыгъэпсыхэрэм.

Джыри ЖакIэмыкIо Аминэт итхыгъэ кыфэзгъэзэ-жын. Мыщ кызырэщIорэмкIэ, Шэртэнэ Мыхъамчэрые зишэс купыр кыкIэлъэлэу Адыгэ республикэ клиничес-кэ симэджэщэу илэс 22-рэ пэшэныгъэ зыдызрихъагъэм, ащ игъэпсын, иматериальнэ-техническэ базэ ихгъэхъон, илофышIэхэм ягъэхъазырын илэсипшI пчъагъэ езытыгъэу, джыри ащ шылэжэрэ ХъагъундэкIо Нурбый ыщIэкIэ еджэнхэу. Ар игъоу сэлъытэ ыкIи десэгъаштэ. Хъагъун-дэкIо Нурбый ар кылыжыгъ, тэфэ шыпкъ.

ХЪАУДЭКЪО Шыхъамыз.

Мыекъуапэ.

«ЗэхъокIыныгъэкIэ» зэджэгъэхэ илэсхэм хэгъэгум зэрарэу кы-фахыгъэр кIэлъытэ-гъуай. Арэу щытми, а илэсхэм шIуагъэ горэ-хэри кызыдамыхы-гъэу пфэIощтэп. Ахэм зыкIэ ащыщ диныр кIэлэтыжыгъэным Iоф дашIэным ифитыныгъэ шылэ зэрэхъугъэр.

Шыкур, тикъуаджэ-хэм мэщыт зэтэгъэпсы-хъагъэхэр кIадэуцуа-гъэх, Тхъэм шIошъхъу-ныгъэ физилэхэм Iэпэ-лъэпао зи къафэмыхъоу диныр алэжы. Гур кIе-лэты, уегъэгущо ыкIи уегъэгущо кIуаджэм муIазиныр азан кы-щыджэу зызэхэпхыкIэ.

Совет хабзэм ефэнд-хэм кIын аригъэлъэ-гъуштыгъ. Джы ащ фэдэ шыIэжэп, ефэнд-хэр шъхъафит хъугъэх, кIуаджэм анахъ ша-лыгъэрэ цыфхэм ащы-щых. Арышъ, уасэу ара-тырэр ежъхэми икIу фэ-дизэу къагурыIон ыкIи зэфагъэ, шыпкыагъэ, гукIэгъу ахэлъэу япшэ-рылхэр агъэцкIэнхэр атефэ. Мырэуштэу зы-кIаслорэм лъапсэ иI: зы ефэнд горэ пхэнджэу зекIомэ, ащ лъыпытэу кIэбархэр ежъх, зышIи зымышIи а Iофым хэгъ-шыIэ, зэрагъафэ, лажэ зымыIэ нэмыкI ефэнд-хэри аумысых, ямыла-жъэхэр атыралхъэ. Мы гупшысэхэр сэзыгъэ-шIыгъэхэр Мыекъуапэ илэсыбэ хъугъэу щып-сэурэ МэрэтыкIо Нуры-ет «Адыгэ макъэм» «Сыгу кIеорэр кIэсэт-хы» зыфиIорэ статьяу кыиригъэхъагъэр ары.

Гъэзетеджэхэм кIэ-кIэу агу кIэсэгъэкIы-жы статьям итыр: Мыекъуапэ дэсыгъэ лIэу илэс 50-рэ Iоф зышIа-гъэр симэджэ хылыгъэ зэхъум, кIялэлужы-гъагъэ кIуаджэу зыща-плугъэм дэс ефэндым ыгъэтIылыжыныгъэ. Ибынхэм осыетыр агъэ-цэкIэнэу фежъагъэх, ау кIэлэ ефэндым ар шъхъакIо шыхъугъ, хъа-дэм игъэтIылынэ ищы-клагъэхэр кызырари-мытыщтхэр кIариIуагъ. ЗэкIэ ахэр кIоджэ ефэндым кыздиджэ, хъадэр ыгъэтIылы-жыгъ.

Тэрэза, мытэрэза кIэ-лэ ефэндым изекIуакIэ? Хэтэ ефэндитIум язэу хыер, мысэр? Сэ ефэнд-хэм лъытэныгъэ афэсэ-шIы, зыгори сыумысы сшIонгъоп, ау зытетыр кIэлэогъэныр тэрэзэу сэлъытэ: кIэлэ ефэндыр мысэ. Сыда кIэлэ ефэн-дым ышIэн фэягъэр?

КIоджэ ефэндым гоуцо-ни, дэлэпыIэзэ, фэлэ-фашIэхэр зэдагъэцкIэн-хэ фэягъэ. Джар нахъ тэ-рэзыгъ. КIэлэ ефэндым зи шъхъакIо кырахы-гъэп, хъадэр дэогъу ышIыжыныр тэфэ-щтыгъэп. «Хъадэм (ла-гъэм) гукъанэ фашIы-жыерэп», еIо адыгэ гушылэжым.

Мы хъугъэ-шIагъэм икIу фэдизэу тегущы-Iэгъэныр, хэукъоны-гъэ зышIыгъэр ичIыплэ игъэуцожыгъэныр ищы-клагъэу сэлъытэ. Мыщ фэдэхэр нэмыкI псэуплэ-хэми ащыхъугъэх, тэрэ-зэу ефэндхэм Iоф ада-мышIэмэ, мы Iофым зиушъомбгъун ылгъэ-кIыщт. Мары щысэ.

Лы хэклотэгъэ хъа-зыр хымаджэ хъугъэ, зэрэмыхъужыщтыр зешIэм, ефэндыр, ар нэмыкI кIуаджэ дэсыгъ, кIаригъащи рилуагъ: «Орырэ сэрырэ бэшIа-гъэу тызэныбджэгъу, зын кылыфыгъэм фэ-дэу тызэфыщытыгъ. Сылъэлэу сыбгъэтIы-лэжыныкIэ, сIоIоф

шинэ еутэкIыгъэх. Лы-ри шъузыри машинэ зэутэкIым хэклотагъэх. ШъузынбжыкIэри илэп-жыкIэ урыс. Сабым зи щымышIэу псаоу кIэ-нагъ.

Хъадэхэр унэм ащэ-жыгъэх, зэрагъэтIы-лэжыныщтхэм тегущы-Iэхэу аублагъ. Мыщ дэ-жым ащыщ горэм кIело:

— КIалэу фыкIуа-гъэр адыгэ, быслымэн, арышъ, КIураным кы-зэриIоу дгъэтIылы-жыныщт, ау бзылфы-гъэр урыс, джаур — ар быслымэн кIэхалъэм дэтлхъащтэп, дгъэтIы-лэжыныщтэп.

Джащ бырсырыр кы-шежъагъ, цыфхэр купи-тIоу гошыгъэ хъугъэх. Унагъоми, Iахылыхэми, цыфэу кIекIоллагъэм инахыбэми хъадэхэр быслымэн гъэтIылы-кIэIэ агъэтIылыжы-

рэкIэлъымыкIоштыр къагурыIуагъэу кы-чIэкIын, ащыщ горэ-ми зы гушылэ кы-шыгъэп. КъагурыIуагъ: кIадэгущыIагъэр ефэнд цIэрыIу, хъаджэ, Имам, усаIо, лъытэныгъэшхо зыфашIырэ цыф. Iэ-гум ар дэкли, Iэдэб хэ-лъэу, урамым тетхэм афэтхъаусыхагъ, шагум кыдишIагъэх. Зэшъхэ-гъусэхэу дунаим ехы-жыгъэхэм урысыбзэ-кли, адыгабзэкIи да-хэу кIагъушыIагъ, хъа-дэхэм яфэлэ-фашIэхэр зэфэдэу ыгъэцкIагъэх. Хъадэхэр адыгэ кIэ-халъэм далъхъагъэх, нэужым урысхэм за-кыфигъази, ежъхэм яхабзэ тетэу Тхъэм елэIунхэу, ашIапхэр ашIэнэу ариIуагъ ыкIи аригъэгъэцкIагъ. Джащ тетэу бгъуитIури — адыгэхэри, урысхэри — рыразэхэу Iофыр зэшIуи-хыгъ. Джары «Акъыл зилэм кIулаи иI» зы-кIалэуагъэр. Гъунэгъу кIуаджэм кыкIыгъэ ефэндыр мыхъугъэмэ, унагъоми, поселкэм дэс-хэми губгъэн кIахыщт-гъагъэ.

Поселкэу Яблонев-скэмрэ кIалэу Красно-даррэ Пшызэ закъу азыфагур, лъэмыджым уикIымэ, кIалэм удэхъэ. Ежъ Яблоневскэми, кIалэми, поселкэу шыс-хэми нахыбэу адэхэр урысых. Зигугъу кIэс-шыгъэ хъугъэ-шIагъэм кIэух тэрэз фэмыхъу-гъэмэ, кIэбарым фэ-дипшI пыгъэхъагъэу урысхэм зэрахъащтгъа-гъэ, бэ хахъоу фашIыщт-гъагъэр. «Урыс бзыл-фыгъэр зэфыкIом адыгэ-мэ агъэтIылыжыгъэп, чIадзыжыгъ», — аIони кIэбарыр рахыжэщт-гъагъэ. АдыгэхэмкIэ ар дэгъуа?

Арышъ, хэти ыIо-щтым, ышIэщтым на-хыпэрапшIэу акъы-лыгъэ хэлъэу егупшысэ-фае. Адыгэ кIалэмэ шъхъэгъусэ афэхъугъэ-хэу адыгэ унэгъуабэм урыс бзылфыгъэхэр ащэпсэху, адыгабзэ ашIэ, ялфыгъэхэми адыгабзэ аIуль. Ахэм афэдэхэу зидунай зы-хъожыгъэ урыс бзыл-фыгъэ пчъагъэ тикъэ-халъэхэм адэлъ. Ахэр быслымэн хабзэм те-тэу агъэтIылыжы-гъэх.

КIоджэ ефэндэу, быр-сыр хэмьтэу ыпшъэкIэ зигугъу кIэсшIыгъэ Iофыр зэшIозыхыгъэм изекIуакIэ еплыхкIэу фыриIэр кIэзгъаIо сшIонгъоу Адыгэ Рес-публикэм имуфтиеу Емыж Нурбый сызепу-чIым, зэкIэ Iофыр зэ-рэзекIуагъэр тэрэзэу кыIуагъ. Ефэндхэри, динлэжэ пащэхэри зэ-фэнхэ фае.

ХЪУЩТ Шэбан.

Ефэндыр зэфэн фае

зышIомыгъэкIынэу зэшIопхынкIэ». Бы-ныри а Iофым шыгъо-загъ. Лыр зэлIэм, иныб-джэгъугъэ ефэндыр тхъаусыхакIо кIэклиагъ, лъэлэу кыфашIыжы-гъагъэм ышъхъэшыгу кырихыгъ. ЗэкIэ зэри-гъафэу Iэгум дэтыгъэ ефэндыр кIэгубжыгъ, бырсырышхо кыIэ-тыгъ, ефэнд хъакIэми, лагъэм иIахылыхэми Iаеу аримыIуагъэ кы-гъэнагъэп. Еубзагъэх, елэIуэгъэх, ау зи кы-кIыгъэп — зигъэгуси-кIожыгъэ. ЛыкIуагъэх, ау кIафэкIожыгъэп, джы кызынэсыгъэми, илэс зытфых тешIагъ, а шагум ылапэ дидзэ-жыгъэп.

Диным, быслымэ-ныгъэм кыпкытыры-кIыхэу аIозэ, зы куп-хэр ефэндхэм «ашъхэ етIысхъэх», хагъэукох. Ахэм афэдэхэр ефэндым ыгъэлэсэнхэ фае. Ар иамал ащ: адрэхэм анахъ гъэсагъ, шIэныгъэ Iэ-кIэлъ. Ау мэхагъэ кы-зыафэкIэ, хагъэукошчт.

Ащ фэдэ бэмышIэу щыхъугъ поселкэу Яб-лоневскэм. Ефэндми, ащ дезыгъэштэгъэ купыми цыфыгъэ кIахэфагъэп, быслымэн зыщIэр, дин-лэжыыр ащ фэдэу зе-клорэп.

Яблоневскэм щыпсэ-урэ зэшъхъэгъусэхэм ясабий цыкIуи ягъусэу машинэ псынклэкIэ мафэ горэм ПсэйтIуку кIахлэхэзэ, нэмыкI ма-

хэ ашIонгъу, модыкIэ ефэндери, ащ игуадзи, динлэжэ купи ахэм кIа-пэуцужых, унагъом ыIорэр кыраутыжы, джаур хъадэр амыгъэ-тIылыжыныгъэу, адыгэ кIэхалъэми дарамы-гъэлъхъанэу уцугъэх. Акъылыгъэ зыхэлъ гу-шылэ, зекIуакIи мы чIы-пIэм ищыкIэгъагъэх, ау ефэндым икуп ежъхэм аIуадгъэм афытекIыгъэп. Джащыгъум унагъомрэ ащ иIахылыхэмрэ лIыкIо лъэлэу куп нэмыкI кIуа-джэ дэс ефэндым дэжэ агъэкIуагъ. Iофыр зыте-тыр зыралом, кIадежыи кIадэклэуагъ, пхэнджэу зеклорэ купым дэгущы-лагъ, ау адрэхэр зэкIэ-кIуагъэхэп.

— Ащ фэдэ мэхъуа? — ахэгубжыхъагъ кы-рагъэблэгъэгъэ ефэндыр, — урыс пшъашъэр адыгэ унагъо ихъагъ, лъэпкъ зэхэдз ымышIэу жьы, кIи заригъэкIугъ, адыгэ хабзэр ылэжы-щтыгъ — афэпIуагъ, афэлэжыагъ. Джы хъа-дэр чIэтдыжыщытэ? ИIахылыхэр кIэклэуа-гъэхэшъ, пчъэлум Iу-тых, ашIэщтыр ашIэрэп. Сэ быныр кысэлэлэу-гъэшъ, мы Iофым изэ-шIохын спшъэ исэлъ-хъажыи, сизекIуакIэ зышIомытэрэзыр хъа-дагъэм кыыхэмыхъэхэн фит, ары пакIошъ, шъу-кыыхэгущыIэу сыдэ-щтэп.

Къэдэожыныхэу кIе-жъэхэмэ, шIу кыызэ-

Ымэкъэ гохьклэ уищэфыщтыгъ

**Уиблэкыгъэ пшэныр,
бгъэлэпшэныр — насыпыгъ
ыкӀи шыуаш.**

Лы лъэгъупхъэ нэхъ-гушхыр сценэм кызырэтэхъу, шыщ цыпэ ухъоу, чэф кореным укыиуцухъыщтыгъ. Орэдыло е орэдус къодыгъэп, орэдыр ыпкыны-лынэхэм зэфэдэу алтынсыгъагъ, шыщ шыппкъагъ, орэдыр кыӀорэ къодыуе шымытэу идунай иныгъ, иппысэ дэхагъ, ищыӀэныгъэ зэфагъ. Ащ орэдыр кызыхидзэкӀэ, чыгум мэфэкӀыр кытеу-цощтыгъ, орэдыр зыкӀасэр ыпхъуатэ-щтыгъ: макъэ зымыӀэми ыбзэ кыри-гъэтӀупшыгъэу гушӀубзыгъ; ныбжыи кӀэмышхъуагъэри ылӀапэ ыгъэуджэу плъэгъуштыгъ — ыпсэ ифабэ лъэпкь музыкэм хэлъыгъ. Лирическэ орэд дахэу «Сэ сынэклэ зэкӀэ кыӀоплты-щтыгъэм» зыфилорэр кыӀо зыхъукӀэ, ухэтми шӀулъэгъу псышхом ушесым фэдагъ, кыӀорэр артистым пшӀошъ ыгъэхъуштыгъ. Зыфаслорэр (кытхэ-мытыжыи) Хэшх Казбек.

1933-рэ илээсым, шылэ мазэм и 28-м, хылушъо Шапсыгъэм ит къуаджэу ХъаджыкӀо Хэшх Къырымчэрые иунагъо ар кыышхыгъ. Мэкъамэу зэхихырэм ытхъакӀумэ зыкыригъэп-хъуатэ зэхъум Казбек кӀэлэцӀыкӀугъ.

Гурыт еджапӀэм шеджэ зэхъум ишӀои-гъоныгъэ нахъ зиушхугъ: художествен-нэ самодеятельностым чанэу хэлажэу, ыгу кыдеӀэу орэдхэр кыӀоу ыублагъ.

Гурыт еджапӀэр кызеухым, Мые-кыуапэ къакӀуи кӀэлэегъэджэ институ-тым итарихъ факультет шеджагъ, кыуухыгъ. Студентыгъо лъэхъаными музыкэм, орэдым афыриӀэ фэцэныгъэм хэмыхъуагъэмэ хэкӀыгъэп, ар ыгу лъа-псэ ренэу илгыгъ. Инасып кыххыгъ Хэшх Казбек, шӀоигъом фэкӀуагъ. **1953-рэ илээсым** адыгэ хэкум кӀэлэ-пшэшъэ купэу щаугъоихи, музыкаль-нэ шӀэныгъэ-гъэсэнныгъэ зэрагъэгъоты-нэу агъакӀорэм Хэшхыри хагъэхъэ-гъагъ. Имурад лъагъо теуцонымкӀэ ар амалышӀугъ. 1959-рэ илээсым Ленин-град консерваториер дэгъоу кышхиуи, Казбек Адыгейм кыгъгъэзжыгъ ыкӀи итворческэ ӀофшӀэн шыригъэжъагъ.

НыбжыкӀэзэ зэрэригъэжъэагъэу, артист сэнэхъатым готэу, игъусэу, усэ-ным ыкӀи мэкъамэр хэхыгъэныи зэри-лъэкӀэу апэхъэ, зашеушъты, кыдэ-хъурэри макӀэп. «Шоферым иорэд» (гушыӀэхэр зыер Жэнэ Къырымыз), «Си Адыгей» (гушыӀэхэр ХъэдэгъэлӀэ Аскэр ытхыгъэх) зыфилохэрэмкӀэ цыф-хэм зылашӀлагъ. Лирическэ мэкъамэ-

хэр хихыштыгъ. Музыкальнэ шӀэныгъэ ыкӀи амал инхэр зэриӀэхэм яшыхъатэу, драматическэ спектаклэхэм апае му-зыкэр ытхыштыгъ.

Орэдыр икӀасэу Мыекъуапэ икон-церт-эстраднэ бюро, Краснодар иму-зыкальнэ театрэ, край филармонием Ӏоф ащишӀлагъ. Орэдым имызактоу, гъэ-псыкӀашӀоу, шыкӀашӀоу, цыф зэхэ-тыкӀэ-хэбзэ культурэм шыгъуазэу, афэ-къулаеу шытыгъ. Ары сценэм зыкӀекӀу-щтыгъэри, дахэу кызыкӀытещыщты-гъэри. Макъэм, орэдым Ӏоф адишӀэным езэщыщтыгъэп, джарэу икӀэсагъ орэд-кӀэлоныр.

Искусствэр зигунэсэу, зышӀэу шыт цыфхэми орэдыр зыщыӀэныгъэ хъугъэ Хэшх Казбек яплэӀлагъ, ялэӀлагъ.

1994-рэ илээсым «Адыгэ Респуб-ликэм изаслуженнэ артист» шытхъуцӀэр тефэ шыппкъэу кыфагъэшъошагъ.

Хэшхым орэдыр сыдигъуи гъусэшӀоу илагъ, ащ зыкӀи езэщыщтыгъэп: игумэ-кӀи, игушӀуагъуи ащ кыфигъэпсын-кӀэу кыдыекӀокӀыштыгъ. ШыӀэныгъэр гъогушхоба! Хэшх Казбек ичӀыгу, ихэку, Хэгъэгур, къешӀэкӀыгъэ цыфхэр орэдкӀэ ыгъэлэӀлагъ, ыгъэшӀуагъ. Тхъагъори, кыныри — орэдба! Зао пэ-тызэ, зыгъэпсэфыгъо такыкыпэм гулэ-

хэзэ орэд макӀэр джарыба зыкӀыкӀа-лукӀыштыгъэр, гугъэм орэдыр ычӀы-плагъ.

Хэшх Казбек лыгъэ хэлъэу дзэ къу-лыкӀур ыхыгъ. Медальхэу «За доб-лестный труд», «Ветеран труда» кы-рапэсыгъэх.

Хэшх Казбек орэд кыӀо къодые-щтыгъэп, шыӀэныгъэм идэхэгъэ-Ӏэ-шӀугъэ зэхышӀэзэ, а гушӀогъо иныр едэ-лӀухэрэми ахиуащэщтыгъ.

Ар сыдигъуи опсэуфэ артист шӀэ-гъуагъ, жъогъо шӀэтым фэдагъ; сценэр дахэу зӀуихыштыгъ, иорэдкӀэ уищэ-фыштыгъ, шъорышӀыгъэу шымытэу фэшъыппкъагъ орэдым. Лъэгъо зафэ те-тыгъ, лъэпкь искусствэм ихъасэ ыгъэ-баигъ.

Ымэкъэ Ӏупшыгъэ гохъ зэхэзыхы-гъэм шыгъушӀэрэп, шӀукӀэ ыгу кӀэ-кыжыи, игугъу ашӀы, чэфыгъэ кӀокӀэ макъэр кызыбэкӀыштыгъэ иорэдхэр кытӀэуужьхэу, ежъ Хэшх Казбек нэгум кыкӀэуцожьы: сэмэркъэу тхъагъор ыӀупэу, ишапхъэ зэгъэфагъэу, «сиорэд-хэр шъош пэе кӀэсӀуагъ» кытитӀоу, хъалэлэу кыдгоуцо, адыгэ орэд тамэр зыгъэлъэшыгъэу, зыӀэтыгъэ артисты-шхор гу минхэм шӀукӀэ кырынагъ, куль-турэ иным, шӀэпхъэ дахэм арыгъозагъ, ымэкъэ гохъклэ уищэфыштыгъ.

МАМЫРЫКЪО Нурыет.

ГушыӀэ дахэм узыри егъэлэсэ

Непэ, Ӏэзэгъу уцхэм ауасэ чэчи мафи зэпыи имыӀэу кызышыдэкӀуаеу, ау пен-сиер, лэжъэпкӀэ ӀэкӀоу кытӀуадзэрэр шӀэнэогъу зышчымыкӀурэм, сымаджэ хъурэр кыныгъоу зыха-фэрэр бэмэ къагурыӀоу кыышӀошъы. ӀэнэтӀэхъо зыӀыгъ е гъотышхо зыӀэ Ӏа-хылыи уимыӀэу, кызызэрыо-Ӏэзэштхэ Ӏэзэгъу уцхэми ауасэ укӀэмыхъэу, пфимы-гъэкъу зыхъукӀэ, укызэкӀу-жырэр Алахъым ынэшӀу кыппшыфэныр ары. Ащ фэдэ чышӀлэм уитэу узыӀэ-кӀэфэрэ врачыр е медсест-рар гуфэбэныгъэ хэлъэу кышӀпэгъокӀэу, гушыӀэ да-хэхэмкӀэ кыбдэгъушыӀэ зыхъурэм, угу нахъ зыкӀе-Ӏэтыжыи, гугъаплэ гори уиӀэ мэхъу.

Сэ непэ нэлуасэ шъузы-фэсшы сшӀоигъор джащ фэдэ фыщытыкӀэ дахэ исы-маджэхэм афизыӀэу, егу-гъузэ иппшэрылхэр зы-гъэцакӀэу, жэбзэ дахэ зы-гулъэу Къэщый Светлан Мухъарбий ыпхъур ары.

Светланэ Адыгэ республи-ке клиническэ сымэ-джэщым кардиологиэмкӀэ иотделение зыщылажэрэр илээс 20-м кӀэхъужыи-гъэшъ, ихъупхъагъэ хымы-гъахъомэ, кышчыгъакӀэрэп, илофшӀэгъу мафэ пэпчэ сы-мэджэ 80 фэдизмэ яфӀо-фашӀэхэр афигъэцӀкӀэнхэ фаеу мэхъу. Нэбгырэ пэпчэ екӀолӀакӀэ кыфегъоты, игумэклэ зэхэшӀэ, ӀэпыӀэгъу фэхъунэу ренэу хъазыр. Ахэм адакӀоу отделением кыычӀагъэгъолхъэгъэкӀэ сымаджэхэм ящыкӀэгъэ фӀо-фашӀэхэр зэкӀэ псын-кӀэу егъэцакӀэ. Джауштэу иппшэрылхэр чанэу, шыт-хъу хэлъэу зэрэзшӀуихы-хэрэм пае апшӀэрэ катего-

риер кы-фагъэшъо-шагъ, мини-стерствэм ыкӀи зыщы-лэжъэрэ сы-мэджэщым япащэхэм щытхыу тхылыи 10-м ехъу кыратыгъ.

— Уисэ-нэхъат кы-хэпхыныр сыда кы-зыхэкӀы-гъэр? — сеупчӀы Светланэ.

— СицӀыкӀугъом кы-шегъэжъагъэу медицинем сыфэшагъэу шытыгъ, сип-шъэшъэгъухэмрэ сэрырэ уколхэр зэфэтшыжыыхъу Ӏлозэ тыджэгъуштыгъ, ахэр зэкӀэ лъапсэ фэхъугъ нэ-ужым сэнэхъатэу кыхэхсы-гъэм. Ары тичылэ дэт гу-рыт еджапӀэр кызырэсыу-хыгъэм лъыпытэу Мые-кӀопэ медучилишым сит-хылхэр кызыкӀэсхыгъэ-хэри. Ушэтынхэр дэгъу дэ-дуу стыхи, илээситӀурэ ны-кӀорэкӀэ ар диплом плъыж-кӀэ кӀэсыухыгъ. Медсест-рау мары мы сымэджэщым сыщэлажэ, сэнэхъатэу кы-хэхсыгъэм сырыкӀэгъо-жъэуи кыхэхкыгъэп. Сы-маджэхэм ӀэпыӀэгъу сафэ-хъушъумэ, зы нэбгыр нэмы-Ӏэми ыгу кыдэсшаемэ, джар сигушӀогъошхоу си-щыӀэныгъэ кӀэсэхъы, — еӀо Светланэ.

Светланэ 1963-рэ илээ-сым Кошхъэблэ районым ит къуаджэу Блащэпсынэ кы-шыхыгъ. Ятэу Мухъарбий пэщэ ӀэнэтӀэ зэфэшъа-фыбэм алуыгъ, пенсием окӀофэ ПМК-у Кошхъаплэ дэтыгъэм шытхъу хэлъэу

шылэжъагъ, нэужым бизне-сым зыфигъэзжыгъэу, иамал кызырэхъэу икӀо-джэгъухэм ишӀуагъэ ари-гъэкӀызэ мэлсэу. Янэу Нахъмэт цыфхэм яфӀо-фашӀэхэр зышафагъэцӀкӀэ-рэ Унэм чанэу, хъупхъэу шы-лажэзэ, пенсиэми нэмы-сыгъэу, игъонэмысэу идунай ыхъожьыгъ, Тхъэм джэнэт кырет. Ышнахыжъэу Му-радинэ Москва апшӀэрэ гъэсэнныгъэ шызэригъэгъо-тыгъ, инженер-технологэу 1988-рэ илээсым ярайон кызыэкӀожьым, пэщэ ӀэнэтӀэ зэфэшъафхэр ащ шызэ-рихъагъэх, пенсием зэкӀом ыуж предпринимательствэм зыфигъэзагъ.

ИлээсыкӀэу кыхыагъэм-кӀэ сыгу кызыдэӀэу Светла-нэ сыфэгъушӀо, псауныгъэ пытэ Ӏэнэу, шӀоу ыгу илгыр кыдэхъунэу, ибын дэтхъэ-жъэу, илофшӀэн шытхъу кыфыхъэу, гуахъо хигъуа-тэу, цыфхэм шӀу альэгъоу илээсыбэрэ шыӀэнэу сыфэ-лӀао.

КЪЭДЭ Мухъдин.

АдыгэкӀал.

Сурэтым итыр: **Къэщый Светлан.**

Тичылэ кӀалэхэм тарэгъушхо

Тиадыгъ гъэзет кызысфыхы-кӀэ, сыд фэдэ ӀофшӀэн сӀэми сэ-гъэтӀылышъ, седжэ. Ары кӀэс бэ сызыгъэгъушӀоу ащ кысхырэр. Анахъэу узыгъэгъушхорэр учылэ шыщ кӀалэхэм ядахэ аӀо зыхъукӀэ ары. «Адыгэ макъэм» мары бэ-мышӀэу кысыджыкыгъ тичылэ кӀалэу Къат Теуцожь Къэралы-гъо премие кызырэфэагъэшъоша-гъэм фэгъэхыгъэ кӀэбар. Учылэ, уиӀтэкъ шӀу олъэгъухэмэ, ащ фэ-дэ цыфхэм уарыгушхонэу шыт.

Сэц нахыи бӀкӀэ нахыкӀ Теу-цожь, ащ ищытхъоу къатхыгъэр кыкӀэсӀотыкыжыынэу арэп. Сэ сызыфаер а кӀалэр зыщыщхэм ӀэкӀу ягугъу кӀэсшӀынэу ары. Теуцожь кӀэлэ дэдэу сурэт ышӀы-ныр ригъэжъагъ, сэри ащ сытефэу кыхэхкыгъ. Анахъэу сызэрелэ-лӀуштыгъэр футбол шыӀэн зыхъукӀэ мэкъэгъэлэхэм ягъэхъазырынкӀэ кызыдэӀэнэу ары.

Теуцожь ятэ Мэдинэм пцэжые-ешэныр икӀэсагъ, ренэу Пшы-щэ инэпкь Ӏусыштыгъ. Тэ тыкӀэлэ-цыкӀоу, зыдгъэпскӀынэу псышхом тызыкӀокӀэ, ащ кыхыдзыгъэ пцэжыер игуапэу кытфиготы-щтыгъ. Ар тэри дэтшӀагъэу мафэ кӀэс ыдэжъ тыкӀоштыгъ. Мэдинэ КъурӀан ренэу еджэщтыгъ, Алахъ-талэм шӀошъхъуныгъэ фырилагъ, цыф зэфагъ, хъалэлэгъ, ӀофшӀэ-кӀошхуагъ. Ишъхъэгъусэ нахъ бзылфыгъэ Ӏасэ чылэм дэсыгъэп Ӏоми ухэукӀонэп. НэбгыритӀури сыд фэдэрэ ӀофшӀэни фӀэзагъэх.

Мэшалахъэу Теуцожь шынахы-кӀи шынахыжыи Ӏлэх, зэфэдэхэу ахэр цыф дэгъух, ӀофшӀэкӀошхох. А кӀалэм кыныбэ пӀэкӀэкыгъ. ЫшнахыкӀэу Аслъанбий псым ытхъэлагъ. Ащ ихъадэ чэщ-мэфэ пчъагъэрэ кыамыгъотэу псым хэлъыгъ. Ащыгъум гъунэ-гъу чылагъохэм кыарыкыгъэхэри лыхъохэрэм ахэтыгъэх. Пчыхъэ кӀэс къуаджэм къакӀоти, Мамые-кӀо Кимэ кӀэбарыр зэригъашӀэ-щтыгъ, кӀалэм ихъадэ кыамыгъо-тэуи уцугъэп. Аслъанбий кӀэлэ-

егъэджагъ, Налшык дэт универси-тетыр кыуухыгъагъ, цыфышӀу дэ-дагъ.

Къатым ышнахыжъ дэхэшхуи машинэ зэутӀкыи хэкӀодагъ. Ме-ханизатор дэгъугъ, анахъ пэрыт-хэм ацӀэ кыралэ зыхъукӀэ, апэ дэдэ Юсыф ыцӀэ итыгъ. А Юсы-фым ыкӀуи кӀэлэкӀэ дэдэу псым ытхъэлагъ, ащи бэрэ лыхъунхъу хъугъагъэ. А кӀэлэцӀыкӀум псым ытхъалэ пэтырэр кыхыхыжызэ, ежъ ыкӀуачӀэ кыхыгъгъэп кы-хэкӀыжыныр, зыфэгъулагъэр псаоу кӀэнагъ. Теуцожь ышыхэм уакы-тегушыӀэн зыхъукӀэ, бэ зигугъу кӀэпшӀын фаер. Арышъ, кӀэкӀэу кӀэсӀон: цыфышӀу дэдэх зэкӀэ зэ-шыхэр.

Ау зы нэбгырэ ахэм кыахэзгъэ-щы сшӀоигъу. Ар Теуцожь ышна-хыжъ Ахъмэд ары. Къат Ахъмэд зыфэдэр гъобэкъуаехэм дэгъоу ашӀэ. Анахъ цыфышӀоу, шъхъэ-кӀафэ зыфашӀэу чылэм дэххэм ар ащыш. Ахъмэд кӀоджэ тучаным илээс пчъагъэрэ тесыгъ ишъхъэ-гъусэ кыгъоу. Мыхэм ящытхъу нэ-мыкӀ зэхэтыгъгъэп, цыфхэри лъэ-шэу афэрэзагъэх.

Псауныгъэр арышъ пщэфыни плъӀуфэни умылӀэкыштыр Алахъталэм ар Теуцожь кыриты-нэу сыфӀэлӀао, ыгукӀэ шӀоигъор кыдэхъоу, иунагъо датхъэу, шӀу нэмыкӀ ыпӀэкӀэ кымыкӀэу, джыри бэрэ ищытхъу аригъалоу псэунэу сыфӀэлӀао. Теуцожь ахъщэ шӀу-хъафтын кызырэрэратыгъэ закӀор арэп тэ тызыгъэгъушӀорэр. Ахъщэр псым фэд, пӀэкӀэкы, «былымыр нэлэ» алуагъ адыгэхэм. МыкӀо-дыжыштыр ащ ицӀыфыгъэ дах, ищытхъу, ишӀушӀлагъ.

ТикӀоджэ кӀалэм илофшӀагъэ уасэ фзышыгъэхэм, Ӏлэ лъапӀэр кыфэзыгъэшъошагъэхэм «тхъа-шъуегъэпсэу» ятӀо. Тилъэпкь зы-гъэдэхэрэ кӀалэхэм ахэхъонэу, зи-щытхъу зэхэтыхэрэм ясатыр на-хыбэ хъунэу сӀэлӀао.

НЭМЫТӀЭКЪО Ибрахым.

Гъобэкъуай.

КЪЫХЭТЫУТЫГЪЭХЭМ КЪАФЭТЭГЪЭЗЭЖЫ

«Налмэсым» иконцерт тыратхэ

Дунаим щыцлэрыло
къэшъокло ансамблэу
«Налмэсым» иконцерт-
хэр зытетхэгъэ дискхэм
«Адыгэ макъэм» еджэ-
хэрэр къаклэупчлэх.
«Тыдэ щашэфынхэ
алъэкышта?» зыфэ-
пощт упчлэр къытаты.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Академическэ къэшъокло ансамблэу «Налмэсым» ихудожественнэ пащэу, АР-м инароднэ артистэу Къулэ Мухьамэд тызэрщицхэгъэозагъэу, бэрэ тызыклэупчлэгъэ юфыгъор лъагъэклотэнэу фежъагъэх. «Налмэсым» 2009-рэ илээсым Москва, Кремль, Краснодар, Мыекъяупэ, нэмыкхэм и концертхэр къащитыгъэх. Тарихьым, культурэмрэ искусствэмрэ, фэшъафхэм и фильмэхэр, щылэныгъэм щыщ пычыгъохэр тезыхэрэ купэу Краснодар щызэхашагъэм зэзэгъыныгъэ дашыгъэ.

Къулэ Мухьамэд къызэрипорэмклэ, «Налмэсым» ехыллэгъэ дискыр къыдагъэклынэу фежъагъэх. Концертхэм къащашырэ къащохэр тырахыгъэх. Джи къафэнагъэр художественнэ лъэныкъохэмрэ техникэм епхыгъэ юфыгъохэмрэ.

Гугъэр гъашлэм ыкъошэу адыгэмэ алыгъэ. Гугъэм кӀуачлэ къыуеты, ау гушылэм юфыр къыкӀэлъымыкӀо зыхъукӀэ упчлэм упчлэр къыкӀэлъэкӀо.

— Мэлылфэгъу мазэм и 1-м «Налмэсым» иконцерт зытетхэгъэ дискыр хъазыр хъушт, — къытиуагъ М. Къулэм.

Къэнагъэр мээитӀу нылӀп. Арыш, «Налмэсым» ехыллэгъэ дискыр искусствэр зикласэмэ шлэхэу къалӀклэхъашт.

Дискым игъэхъазырын ахъшэу пӀуэхъаштыр макӀп. Адыгэ Республикэм и Правительствэ мылӀкур къафигъотыгъ, юфыр пынкӀоу лъагъэклотэнэу тэгугъэ.

«Исламыер», Лъэпкъ театрэр...

Адыгэ Республикэм хъакӀэу къаклорэр макӀп. ӀэкӀыб хэ-

гъэгумэ къарыкӀыхэрэм ямызакъоу, Къыблэ шӀолъырым, Москва, Санкт-Петербург, Карелием, Владивосток, нэмыкхэм ащыпсэхэрэр тилъэпкъ искусствэ къыкӀэупчлэх, нахьышлоу зэрагъашлэ ашӀоигъу.

— Аужырэ илӀэхсхэм Грецием, Тыркуем, Италием, Москва, Налшык, фэшъафхэм и ташылагъ, — еӀо АР-м и Къэралыгъо орэдӀо-къэшъокло ансамблэу «Исламыем» ихудожественнэ пащэу, Урысыем, Къэрэщэе-Щэрджэсым янароднэ артистэу, композиторэу Нэхэе Аслъан. — Тиансамблэ цыфмэ агу рехъы, икӀэрыкӀэу рагъэблагъэ. «Исламыем» итворчествэ къзылӀотэрэ дискхэм къакӀэупчлэрэр бэ.

Нэхэе Аслъан къызэрипорэмклэ, «Исламыем» фэгъэхыгъэ диск 200 тыратхагъ, ау ащ мылӀку рыхахыным фэшӀ тучанхэм ащаштӀтӀп. Гурыт еджаплэхэм, искусствэхэмклэ еджаплэ-

хэм, культурэмрэ искусствэмрэ япхыгъэ юфшӀапӀэхэм дискхэр аратыштых.

«Исламыер» зыфэдэ ансамблэр дискхэм яшӀуагъэкӀэ искусствэр зикласэмэ нахьышлоу ашӀэштӀэу Нэхэе Аслъан елыгът. КӀэлэцыкӀлэхэмрэ ныбжыкӀлэхэмрэ искусствэм нахьышлоу хэщэгъэнхэм, пӀуныгъэ дэгъу ятыгъэным фэшӀ ащ фэдэ дискхэр ящыклагъэх. Телевизорым къыгъэлъэгъорэ фильмэхэм ащыщхэм ныбжыкӀлэхэр ямыгъэплымэ шӀуагъэ къытыштӀэу Нэхэе Аслъан игушылэу къыщыхигъэщыгъ.

АР-м и Лъэпкъ театрэ къыгъэлъэгъорэ спектаклэмэ яплъы зышӀоигъохэм ягумӀкӀи къыбгъурылонэу щыт. Дискым тетхэгъэ спектаклэм уеплӀызэ, театрэм илофшӀакӀэ нахъ куоу зыщыогъэгъуазэ, рольхэр къэзышӀырэ артистхэр нахьышлоу зэогъашлэх.

Дискхэм ягъэхъазырын АР-м

Шухъафтын дах

Мыекъяупэ щыпсэурэ пшъашӀэр 2009-рэ илӀээсым Грецием щылагъ. Гъогу техъаным ыпӀкӀэ Грецием щыпсэурэ цыфхэр, ахэр адыгэхӀп, къелъэлухи, «Исламыемрэ» «Налмэсымрэ» яхьылӀэгъэ дискхэр алӀкӀигъэхъагъэх.

ПшъашӀгъэм шухъафтынэу афишылӀгъэхэм дискхэр къыхагъэщыгъэх. Адыгэмэ культурэ ин зэралӀжыгъэр Грецием, Германием, Тыркуем, Иорданием, США-м, нэмыкӀ хэгъэгухэм ащашлэ. Адыгэ Республикэр дунаим нахьышлоу щадгъэшлӀным пае культурэмрэ искусствэмрэ яхьылӀэгъэ фильмэхэр, дискхэр тапӀкӀи къыдагъэкӀынхэу тэгугъэ.

2014-рэ илӀээсым Олимпиадэ джэгунхэу Шъачэ шыклоштхэм афэгъэхыгъэ культурнэ программэр щылэныгъэм щыпхырашӀэу фежъагъэх. Адыгэ Республикэр ащ чанэу хэлӀжъэным фэшӀ уахътэр дгъэлъэплӀн фае.

УшумкӀэ зэнэкъокъухэр

Пекин кӀощтхэм зауплӀэкӀу

КъокӀыплӀэм къыщехъэгъэ спорт лъэпкъхэм Адыгеим зыщаушъомбгъу. АР-м гъэсэныгъэмрэ шлэныгъэмрэклэ и Министерствэ и СДЮСШОР ушумкӀэ изэнэкъокъухэр Мыекъяупэ ия 7-рэ гурыт еджаплэ щыкӀуагъэх. «Къэп-лӀан цыкӀу» — джары зэнэкъокъухэм зэряджагъэхэр.

Урысыем ушумкӀэ ифедерации тамыгъэ блэгъожьымрэ къэпланымрэ сурэтэу тешӀыхагъэх. КӀуачлэр, акъылыр, шӀушӀагъэм фелӀжъэнхэр ащкӀэ къаушыхъаты.

Спорт зэнэкъокъухэр зыщырагъэжъэнхэм ушум пылӀ ныбжыкӀлэхэм къэгъэлъэгъонхэр зэхашагъэх. Нэбгырэ пӀпчъ иухъазырынӀгъэ зэрэхигъахъорэм спортыр зикласэхэр ашӀогъэшлӀгъонэу еплъыгъэх. Дунаим изэнэкъокъухэу Китаим мы илӀээсым щылӀштхэм ахӀлӀжъэштых СтӀашӀу зэыхъэу Ис-

лъамрэ Ерстэмрэ, Иван Шевченкэр, Къуныжъ АслъанбӀч. Спортсменхэм ялӀпӀэсэныгъэ алыргъум къыщагъэлъэгъуагъ. АР-м и СДЮСШОР итренерхэу Владимир Васильченкэм, НэмыгӀэкъо Аскэр, Армен Норсоян агъэсэрэ ныбжыкӀлэхэм традиционнэ ушумкӀэ якъулайныгъэ бэнаплӀэм щауплӀэкӀугъ. ЗыцӀэ къетӀогъэ кӀэлэеджакӀохэр къахъшыгъэх. АР-м и СДЮСШОР идиректорэу ХъакӀэмыз Аслъан спортсмен анахъ дэгъумэ афэгъушӀуагъ.

Футбол

«Зэкъошныгъэм» имафэхэр

МыекӀопэ футбол командэу «Зэкъошныгъэм» 2010-рэ илӀээс ешӀэгъум зыфегъэхъазыры. Мы мафэхэм футболистхэр ныбджэгъу зӀукӀэгъухэм ахӀлӀжъэштых.

МэмбӀт Арсен, Къэрэжъ Артур, Михаил Суршкыер, Ахьмэд Барахоевыр, нэмыкӀхэри ешӀапӀэм щытлӀэгъугъэх. Хъабилэ Алимэ «Зэкъошныгъэм» къызэригъэзэжыгъэр тигуапэ. Тренерхэу Константин Лепехинымрэ Шыумэфэ Рэмэзанрэ япӀащхэу футболистхэм загъэхъазыры.

Гандбол. Суперлигэр

«Адыифым» аштӀэщтым тегъэгугъэ

Суперлигэм щешӀэрэ командэхэу «Адыифымрэ» «Лучымрэ» непэ, сыхъатыр 17.30-м Мыекъяупэ щызэдешӀэштых. «Адыифым» спортсменкэ цлэрыло аштӀэнэу щыт. Ар ешӀэгъум зыхълажъэкӀэ, тикомандэ текӀоныгъэр къыдихын ылӀэкӀыштӀэу тэгугъэ.

НэкӀубгъом итхэр зыгъэхъазырыгъэр ЕМТӀЫЛӀ Нурбий.